

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับ ปรากฏการณ์ชีวิตของเยาวชนผู้เสพยาบ้า ครึ่งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ความหมายของวิถีชีวิต
2. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเยาวชนและพัฒนาการ
3. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาเสพติด
4. แนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยา
5. แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของวิถีชีวิต

วิถีชีวิต หมายถึง ทางการดำเนินชีวิต (วิกิพีเดีย, 2552)

วิถีชีวิต หมายถึง ทางดำเนินชีวิต เช่น วิถีชีวิตชาวบ้าน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2552) แบบชีวิต หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิต เครื่องใช้สอย เช่น บ้านที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า รถยนต์ การพักผ่อนหย่อนใจ รวมไปถึงค่านิยม เป็นต้น

โอไบรเอน (O'Brien, 1976, pp. 39-40) ได้ให้ความหมายของแบบแผนชีวิต ไว้ว่า หมายถึง นิสัยที่ประพจน์ในการดำรงชีวิต เช่น การออกกำลังกาย การรับประทานอาหารการดูแลสุขภาพ การประกอบอาชีพ และการช่วยเหลือสังคม

องค์การอนามัยโลก (WHO., 1986, p. 118) ให้ความหมายว่า รูปแบบชีวิตหมายถึง แบบแผนของการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ และความสามารถในการเลือกแสดงพฤติกรรมนั้น

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า วิถีชีวิต (Lifestyle) หมายถึง พฤติกรรมการดำเนินชีวิตของบุคคลในชีวิตประจำวัน

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเยาวชนและพัฒนาการ

เยาวชนหมายถึง ผู้ที่มีอายุ 15-25 ปี (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, ม.ป.ป) ซึ่งเป็นช่วงคาบเกี่ยวของวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ สุชา จันทน์เอม (2540, หน้า 106) แบ่งอายุของเด็กวัยรุ่นออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้ วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) อายุ 13-15 ปี วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) อายุ 16-18 ปี และวัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) อายุ 19-21 ปี ลักษณะของวัยรุ่นแต่ละระยะมีดังนี้

1. วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) ร่างกายมีการเจริญเติบโตทางเพศอย่างสมบูรณ์ ในเพศหญิงและเพศชาย สำหรับเพศหญิงสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญของร่างกายเต็มที่ คือ การมีประจำเดือน ส่วนเด็กชายจะสังเกตได้จากการหลั่งน้ำอสุจิในครั้งแรก การมีขนตามอวัยวะเพศ เสียงที่พูดแตกพร่า สำหรับหญิงนอกจากมีประจำเดือนเป็นครั้งแรกแล้ว สัดส่วนต่างๆ ของร่างกายก็เปลี่ยนไปอีกด้วย

2. วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และความรู้สึก มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ในด้านร่างกายนั้นมีการเปลี่ยนแปลงมากและสิ้นสุดลง เมื่อถึงวุฒิภาวะของวัยรุ่นกล่าวคือ มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่ดึงดูดความสนใจเพศตรงข้าม หญิงจะมีใบหน้าอัมเอบ ริมฝีปากเต็ม ดวงตาเป็นประกาย ผอมค้ำ สลวย ตะโพกกลม เป็นต้น ส่วนชายจะมีใบหน้ายาว แก้มตอบ กรามแข็งแรง ไหล่กว้างแขนขายาว เริ่มมีหนวดเคราสถลักษณะชาย ชาติ ในด้านจิตใจนั้นส่วนใหญ่เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายจะเป็นสิ่งปกติของทุกคนเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นแต่การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจนั้นมักจะมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม

3. วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) ในระยะนี้การพัฒนาการของวัยรุ่น เริ่มเข้าสู่วุฒิภาวะอย่างสมบูรณ์แบบ ซึ่งมีการพัฒนาทางด้านจิตใจมากกว่าทางร่างกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเกี่ยวกับความรู้สึกและปรัชญาชีวิต ระยะนี้มักพยายามปรับปรุงร่างกายของตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อม มากขึ้น โดยพยายามหัดตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง ซึ่งจะก่อให้เกิดการปรับตัวที่ดีขึ้น วัยรุ่นตอนปลายนี้มักจะหลีกเลี่ยงการขอความช่วยเหลือจากพ่อแม่ และมีความกระตือรือร้นที่จะสร้างสิ่งประทับใจต่างๆ เพื่อที่จะแสดงว่าตนเองไม่ใช่วัยรุ่นอีกต่อไป เช่น ในเด็กหญิงก็จะเริ่มใช้ลิปสติกและสวมรองเท้าส้นสูง เพื่อสร้างความประทับใจว่าขณะนี้โตเต็มที่แล้วและย่อมจะมีสิทธิเสรีภาพต่างๆ เช่นเดียวกับผู้ใหญ่และพยายามลอกเลียน แบบผู้ใหญ่ เช่น ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เป็นต้น

วัยรุ่นเป็นวัยที่สำคัญมากที่จะเชื่อมต่อกับวัยผู้ใหญ่ จึงนับเป็น เป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต ซึ่งถ้าหากว่า สามารถผ่านชีวิตวัยรุ่นไปได้อย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพก็จะสามารถเป็น

ผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต และเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศไทย มีการกล่าวถึงวัยรุ่นว่าเป็น วัยวิกฤตหรือวัยพายุঝঝ ทั้งนี้เนื่องจากวัยรุ่นจะต้องประสบกับความยากลำบากในการปรับตัวเพื่อ เผชิญกับสิ่งแปลกใหม่ ที่เปลี่ยนแปลงไปในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงของร่างกายที่เกิดการ พัฒนาอย่างเห็นได้ชัดเจน หรือการแสวงหาความเป็นตัวของตัวเองและความรับผิดชอบต่อ หน้าที่ต่างๆ ที่แตกต่างจากวัยเด็ก นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของวัยรุ่นพอสรุปได้ว่า

วัยรุ่น เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา สังคม อย่าง รวดเร็ว จากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ โดยเฉพาะด้านร่างกายจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2540, หน้า 339) เป็นวัยสิ้นสุดความเป็นเด็ก เริ่มเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ แต่ไม่มีเกณฑ์แน่นอน เรื่องอายุว่าเริ่มต้นหรือสิ้นสุดลงเมื่อใดแต่กำหนดตามการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและรูปร่างเป็น สำคัญ คือเมื่อเด็กหญิงเริ่มมีประจำเดือน ส่วนเด็กชายเริ่มเมื่อมีสุจิ เป็นวัยปรับตัวยากมีปัญหามาก และเป็นวัยแห่งความขุ่นยาก การปรับตัวสับสน พัฒนาการทางด้านอารมณ์ จะมีความสำคัญกับ วัยรุ่นมากเนื่องจากเป็นวัยที่มีอารมณ์ที่ค่อนข้างรุนแรงอ่อนไหวง่าย เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่นั่นคงและชอบแสดงอารมณ์ที่ตรงไปตรงมา ความเป็นตัวของตัวเอง ความอยากรู้อยากเห็น อยากรทดลองจะผลักดันให้วัยรุ่นออกไปเผชิญกับโลกภายนอก ต้องการการตัดสินใจและรับผิดชอบ ด้วยตนเอง ต้องการความเป็นอิสระ พึ่งตนเอง และมีแนวคิดต่อต้านผู้ใหญ่ เป็นวัยที่ต้องการ แสวงหาความรู้และทดลองทำในสิ่งที่แปลกใหม่ ที่ตนไม่เคยทำ ต้องการปรัชญาชีวิตและแนวทาง ชีวิตของตนเอง การที่อารมณ์ของวัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงได้ง่าย นั้นเป็นผลจากการที่มีพัฒนาการ ทางด้านร่างกายเต็มที่ จนบางครั้งการปรับตัวทางด้านอารมณ์ของวัยรุ่นจึงค่อนข้างสับสน ซึ่งพบ มากกว่าวัยทั้งนี้สาเหตุเกิดจากเป็นช่วงเปลี่ยนวัย จะเรียนรู้บทบาทอย่างผู้ใหญ่ ในด้านความ ประพฤติ ความปรารถนาในชีวิต ความรับผิดชอบนิสัยใจคอ แต่เนื่องจากเป็นระยะเริ่มแรกทำให้ เด็กเกิดความสับสน ลังเลใจ ไม่แน่ใจ ไม่ทราบว่าที่ถูกที่ควรนั้นเป็นอย่างไร

การปรับตัวของเด็กวัยรุ่น

การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายของวัยรุ่นที่เร็วหรือช้ากว่าเพื่อนวัยเดียวกันมีผลต่อ พฤติกรรมการปรับตัว ในเด็กผู้ชายที่เป็นหนุ่มเร็ว มักพบว่ามีปัญหาหรือพฤติกรรมปรับตัว ที่เบี่ยงเบน เช่น เกร่ ก่อปัญหาในโรงเรียน และบางครั้งมีแนวโน้มที่จะใช้ยาเสพติดมากกว่าเพื่อน ที่เป็นหนุ่มช้าเนื่องจาก วัยรุ่นที่เป็นหนุ่มเร็วกว่านี้คบหากลุ่มที่มีอายุ มากกว่า ซึ่งจะนำสู่พฤติกรรม ที่เป็นปัญหาได้มากกว่าวัยรุ่นชายที่เป็นหนุ่มช้า และจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในร่างกาย สามารถที่จะมีผลทำให้อารมณ์เปลี่ยนแปลงไปได้ ทำให้เกิดความคิด และพฤติกรรมต่างๆ ที่แปลก ออกไป ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ได้ง่าย การเปลี่ยนแปลงมาก และรวดเร็วในทุกด้านของพัฒนาการ จึงเป็นความยากลำบากและสับสนในการปรับตัว จะผลักดันให้วัยรุ่นไขว่คว้าหาคำตอบเพื่อ

ตอบสนองต่ออารมณ์ความรู้สึกเหล่านั้น ซึ่งหากการหาคำตอบนั้นเป็นไปด้วยวิธีการที่ไม่เหมาะสม อาจส่งผลให้เกิดปัญหาตามมาได้ และการที่วัยรุ่นมีความเป็นตัวของตัวเองสูง มีความเชื่อมั่นในตนเอง อาจส่งผลให้แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมออกมา จนกระทั่งกลายเป็นพฤติกรรมก้าวร้าวโดยที่ตัววัยรุ่นเองไม่ได้ให้ความสำคัญในจุดนี้เพียงแต่ต้องการที่จะพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองเท่านั้น ซึ่งเมื่อพิจารณาพัฒนาการตามลำดับขั้นของอิริคสัน วัยรุ่นอยู่ในขั้นพัฒนาเอกลักษณ์ของตนเองหรือสับสนในบทบาท (Identity V.S. Role Confusion) ก่อนที่จะถึงวัยรุ่นนั้นเด็กได้เลือกรับและเลียนแบบบทบาทมากมาย ค้นเคยกับรูปร่างของตนเองมาแล้วแต่เมื่อมาถึงช่วงวัยรุ่น ความคิด และประสบการณ์ มีมากขึ้นดังนั้นความรู้สึกแบบเด็ก ๆ จึงเปลี่ยนไป วัยรุ่นจะมีช่วงที่เกิดความสงสัยในตนเอง และแสดงพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงทำให้วัยรุ่นต้องมีการปรับตัวอยู่ในสังคมให้เหมาะสม ถ้าหากเกิดความรู้สึกสับสน และวางตัวลำบาก ปรับตัวไม่เหมาะสม จะเป็นช่องทางให้เกิดปัญหาต่างๆ ได้ สิ่งสำคัญคือเมื่อเกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นกับวัยรุ่นแล้ววัยรุ่นหาทางออกอย่างไร เฝ้ารอกับปัญหานั้นอย่างไร ถ้าหากวัยรุ่นมีการหันหน้าเข้าหาบิดามารดา หรือ ผู้ใหญ่ซึ่งมีประสบการณ์และมีรัก ความเข้าใจให้แก่เด็กซึ่งอยู่ในวัยรุ่น มีความเข้าใจถึงพัฒนาการของวัยรุ่น ก็จะช่วยให้เด็กสามารถที่จะเผชิญเหตุการณ์หรือปัญหาเหล่านั้นด้วยความมั่นใจ เกิดแนวทางแก้ปัญหาในทางที่เหมาะสมอาจช่วยให้ปัญหานั้นหมดไปหรือผ่อนคลายลดความรุนแรงลงได้ แต่อย่างไรก็ตามเด็กวัยรุ่นก็ยังต้องการความคิดเห็นและความต้องการอิสระในด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง กับครอบครัว ความขัดแย้งกับบิดามารดาจะสูงขึ้นเมื่อวัยรุ่นอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ประจำวันในครอบครัว (Allison, 2000, p. 3) ดังนั้นเด็กจะหันกลับไปหาวัยรุ่นซึ่งอยู่ในวัยเดียวกัน และเมื่อวัยรุ่นเริ่มใช้เวลาอยู่กับเพื่อนมากกว่าครอบครัว ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนจะแนบแน่นมากขึ้น (Berndt & Savin-Williams, 1993, p. 203) ซึ่งวัยรุ่นอาจจะพบเพื่อนที่ดี สามารถที่จะพาเข้าสู่หนทางแห่งการแก้ปัญหาในทางที่เหมาะสมได้ถึงแม้จะขาดประสบการณ์ไปบ้าง ก็สามารถที่จะช่วยให้เกิดกำลังใจ เกิดความมั่นใจในการเผชิญปัญหานั้นได้ แต่ในทางตรงข้าม ถ้าวัยรุ่นนั้นพบบุคคลที่จะพาไปในทางที่เสื่อมเสียหรือพาหันหน้าไปพึ่งพาอาศัยเพื่อให้อิ่มความทุกข์ หนีปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่นั้น จะทำให้เด็กวัยรุ่น ได้รับผลเสียต่างๆ มากมายตามมาทั้ง ต่อตัววัยรุ่นเอง ครอบครัว เศรษฐกิจ ปัญหาสังคมรวมถึงความมั่นคงของประเทศชาติอีกด้วย

การปรับตัวของวัยรุ่นค่อนข้างยากลำบากและสับสนพัฒนาการของวัยรุ่น ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในร่างกาย ทำให้อารมณ์เปลี่ยนแปลงได้ง่าย ส่งผลให้การแสดงพฤติกรรมและความคิดเปลี่ยนแปลงไป มีความต้องการกระทำหน้าที่ตามที่สังคมยอมรับแต่ยัง

สับสนถึงการแสดงบทบาทที่ตนเองได้รับทำให้แสวงหาความเป็นตัวเอง จึงเป็นช่องทางทำให้เกิดปัญหาได้ ซึ่งจะเห็นได้จากงานวิจัยที่บ่งชี้ว่าวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมเสี่ยงเป็นอุปสรรคใหญ่ที่สุดของสังคม (Levitt, Selman, Richmond, 1991, p. 349) ถ้าหากวัยรุ่นไม่สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงจะทำให้วัยรุ่นมีโอกาสเสี่ยงที่จะหาที่พึ่งพิงที่ไม่เหมาะสม โดยการคบเพื่อนเกเร ทำตัวก้าวร้าว เรียกร้องความสนใจ จะเป็นโอกาสเสี่ยงที่จะติดยาเสพติดได้ในที่สุด ซึ่งพบว่าช่วงอายุ 18-25 ปี มีแนวโน้มการใช้ยาเสพติดสูงที่สุด (Harrison & Gfroere, 1992, p. 426)

นอกจากการอธิบายเชิงจิตวิทยาในการทำความเข้าใจกับธรรมชาติของวัยรุ่นแล้วยังสามารถอธิบายทางประสาทวิทยาได้ว่าสมองส่วนหน้าที่เรียกว่า Cerebral Cortex ซึ่งทำหน้าที่คิดเป็นเหตุเป็นผล วิเคราะห์เชื่อมโยงปัญญา ยังเจริญเติบโตได้ไม่เต็มที่จนกว่า อายุ 25 ปี (ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์, 2551) วัยรุ่นจึงถูกชักจูงได้ง่าย เพราะสมองส่วน Cerebral Cortex ยังพัฒนาไม่เต็มที่ แต่สมองบริเวณ Limbic ซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์นั้นประกอบด้วยสมองหลายส่วนเชื่อมโยงเป็นวงแหวน (Limbic System) ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับสัญชาตญาณพื้นฐาน (Basic Instinct) ต่างๆ เช่นการกิน การต่อสู้ และการหนีเพื่อความอยู่รอด การสืบพันธุ์ และยังควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมความจำ และการเรียนรู้ ระบบ Limbic จะมีพัฒนาการเติบโตเต็มที่ในช่วงอายุวัยรุ่น โดยประมาณ 13 ปี ดังนั้นการตัดสินใจของวัยรุ่นส่วนใหญ่จึงอยู่บนพื้นฐานของอารมณ์

การตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆ ของวัยรุ่นจะหุนหันพลันแล่นมากกว่าที่จะทำตามแบบแผน มีความคิดที่ไม่ฉลาดรอบคอบของการรับรู้และการตัดสินใจ ความเชื่อเกี่ยวกับผลเสียที่จะเกิดขึ้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตัดสินใจทำพฤติกรรมซึ่งทำลายหรือสร้างสุขภาพ โดยเฉพาะความเชื่อที่เชื่อว่าตนเองจะปลอดภัยจากความเสียหายหรืออันตรายมากกว่าผู้อื่น (Felsher, 2009, p. 4)

จากเหตุผลทางด้านจิตวิทยาและด้านประสาทวิทยาอาจสรุปได้ว่า ธรรมชาติของวัยที่ยากจะอยากลอง และต้องการเป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อน รวมถึงความไม่พร้อมในเรื่องของสมอง คือขาดความคิดเชื่อมโยงถึงผลเสียในอนาคตหรือผลกระทบในระยะยาวของการใช้ยาบ้าเนื่องจากพัฒนาการที่ยังไม่สมบูรณ์ของสมองส่วนคิด จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่นำเยาวชนเข้าสู่การใช้ยาบ้า

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาเสพติด

ความหมายของยาเสพติด

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (สมภพ โหตระกิตย์, 2552) ให้ความหมายของยาเสพติดว่า คือสารเคมีหรือวัตถุดิบใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือประการใดๆ แล้ว ทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเป็นลำดับมีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา สุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง ซึ่งจะรวมถึงพืชหรือส่วนของพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ หรืออาจใช้ผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษและสารเคมีที่มีใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษด้วย ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่ได้หมายถึงยาสามัญประจำบ้านตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มีสารเสพติดให้โทษผสมอยู่

สรุปได้ว่า ยาเสพติด หมายถึง ยาหรือสารเคมีที่เมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายแล้ว มีผลต่อร่างกายและจิตใจและทำให้ต้องเพิ่มปริมาณเสพมากขึ้นเรื่อยๆ ถ้าไม่ได้เสพจะทำให้เกิดอาการขาดยา และ เมื่อเสพอย่างต่อเนื่องจะทำลายสุขภาพทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ

ประเภทของยาเสพติด

การแบ่งประเภทของยาเสพติดที่แพร่ระบาดอยู่ในปัจจุบัน อาจจัดแบ่งโดยเกณฑ์ต่างๆ ได้หลายแบบดังนี้

1. แบ่งตามลักษณะการออกฤทธิ์ของยาเสพติดที่มีต่อระบบจิตและประสาทของร่างกาย ได้แก่

1.1 ออกฤทธิ์กดประสาท (Depressant) ได้แก่ ผีนมร้อน มอร์ฟิน เฮโรอีน ฯลฯ ยาเสพติดเหล่านี้จะกดประสาทส่วนกลางหรือสมอง ทำให้ประสาทมีนงง ง่วง ซึม และหมดแรงนอกจากนี้ยังกดศูนย์ประสาทการหายใจ ทำให้หายใจช้าลงจนถึงขั้นหยุดหายใจได้

1.2. ออกฤทธิ์กระตุ้นประสาท (Stimulant) ได้แก่ ใบกระท่อม โคเคอิน แอมเฟตามีน เป็นต้น ยาเสพติดเหล่านี้จะกระตุ้นประสาทส่วนกลางหรือสมอง ทำให้ประสาทตื่นตัวและกระวนกระวาย ไม่ง่วงนอน เมื่อหมดฤทธิ์ยาแล้วจะหมดแรง เพราะร่างกายไม่ได้รับการพักผ่อน และอาจจะเกิดอาการตัวสั่น ตึงเครียดถึงกับหมดสติจนถึงขั้นเสียชีวิตได้

1.3 ออกฤทธิ์หลอนจิตประสาท (Hallucinogen) ได้แก่ กัญชา แอล.เอส.ดี (L.S.D.) ดี.เอ็ม.ที (D.M.T.) เอส.ที.พี. (S.T.P.) เป็นต้น ยาเสพติดเหล่านี้จะทำให้เกิดประสาทหลอน เห็นภาพผิดไปจากปกติ สัมผัสเปลี่ยนแปลงรวมทั้งอวัยวะรับสัมผัสทั้งห้าของร่างกายแปรปรวน มีปฏิกิริยาผิดไปจากความจริงทั้งหมด

1.4 ออกฤทธิ์ผสมผสานกัน (Mixed) ได้แก่ กัญชา ถ้าเสพจำนวนน้อยจะกดประสาท อยู่ชั่วระยะหนึ่ง ค่อยเมื่อเสพเพิ่มเข้าไปมากจะกลายเป็นพิษหลอนประสาท

2. แบ่งตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

2.1 ยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 1 ได้แก่ เฮโรอีน แอลเอสดี แอมเฟตามีน หรือยาบ้า ยาอี หรือ ยาเลิฟ

2.2 ยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 2 ยาเสพติดประเภทนี้สามารถนำมาใช้เพื่อ ประโยชน์ทางการแพทย์ได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของแพทย์ และใช้เฉพาะกรณีจำเป็น เท่านั้น ได้แก่ ผื่น มอร์ฟีน โคเคน หรือโคคาอิน โคเคอิน และเมทาโดน

2.3 ยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 3 ยาเสพติดประเภทนี้เป็นยาเสพติดให้โทษที่มี ยาเสพติดประเภทที่ 2 ผสมอยู่ด้วย มีประโยชน์ทางการแพทย์ การนำไปใช้เพื่อจุดประสงค์อื่น หรือเพื่อเสพยา จะมีบทลงโทษกำกับไว้ ยาเสพติดประเภทนี้ ได้แก่ ยาแก้ไอ ที่มีตัวยาโคเคอิน ยาแก้ท้องเสีย ที่มีส่วนผสมอยู่ด้วย ยาฉีดระงับปวดต่างๆ เช่น มอร์ฟีน เพทิดีน ซึ่งสกัดมาจากฝิ่น

2.4 ยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 4 คือสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 1 หรือประเภทที่ 2 ยาเสพติดประเภทนี้ไม่มีการนำมาใช้ประโยชน์ในการบำบัดรักษาโรค แต่อย่างใด และมีบทลงโทษกำกับไว้ด้วย ได้แก่ น้ำยาอะเซติกแอนไฮไดรด์ และ อะเซติลคลอไรด์ ซึ่งใช้ในการเปลี่ยนมอร์ฟีนเป็นเฮโรอีน สารคลอซูไดโอเฟครีน สามารถใช้ในการผลิตยาบ้าได้ และ วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทอีก 12 ชนิด ที่สามารถนำมาผลิตยาอีและยาบ้าได้

2.5 ยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 5 เป็นยาเสพติดให้โทษที่มีได้เข้าข่ายอยู่ในยาเสพติด ประเภทที่ 1 ถึง 4 ได้แก่ ทุกส่วนของพืชกัญชา ทุกส่วนของพืชกระท่อม เห็ดขี้ควาย เป็นต้น

3. แบ่งตามคุณสมบัติของยาเสพติด โดยแบ่งออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่

3.1 ฝิ่นหรือสารที่มีส่วนประกอบของฝิ่น เช่น มอร์ฟีน เฮโรอีน โคเคอิน

3.2 ยานอนหลับชนิดต่างๆเช่น ฟีนobarbital เซโคนัล โบรมิโด พาราดีไฮด์

กัญชาโคคาอีน

3.3 ยากระตุ้นประสาท เช่น ไดอะซีแพม และ เมโปรบาเมต

3.4 ยากระตุ้นประสาท เช่น แอมเฟตามีน โคเคน และไบกระท่อม

3.5 ยาที่ทำให้ประสาทหลอน เช่น กัญชา แอล.เอส.ดี.

3.6 สารระเหยต่างๆ เช่น กาว ทินเนอร์ แล็กเกอร์ เบนซิน

3.7 แอลกอฮอล์ ซึ่งปัจจุบันองค์การอนามัยโลกได้จัดให้แอลกอฮอล์เป็นสารเสพติด อย่างหนึ่งด้วย เพราะเมื่อดื่มจนติดแล้วจะมีโทษเช่นเดียวกับยาเสพติดชนิดอื่นๆ

ในอดีตบรรดาเสพติดให้โทษเหล่านี้ เฮโรอีนนับเป็นยาเสพติดที่แพร่ระบาดมากที่สุด แต่สำหรับปัจจุบันนี้พบว่ายาบ้าเป็นยาเสพติดที่แพร่หลายมากที่สุดทั้งในกลุ่มวัยรุ่น นักเรียน นักศึกษา ผู้ใช้แรงงาน ผู้ทำงานสถานเริงรมย์ตอนกลางคืน การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใช้ยาบ้าซึ่งจะขอกกล่าวถึงยาเสพติดประเภทยาบ้าโดยละเอียดดังนี้

ความหมายและผลของการเสพยาบ้า

ยาบ้า (Amphetamine) เป็นยาเสพติดชนิดหนึ่ง เดิมผู้เสพยาเรียกว่า “ยาม้า” จัดอยู่ในวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ประเภท 2 ตามพระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท พ.ศ.2518 ด้วยฤทธิ์ของยาที่ทำให้ผู้เสพคลุ้มคลั่งคล้ายคนบ้า และมีการแพร่ระบาดอย่างมาก ตามข้อเสนอของนายเสนาะ เทียนทอง ขณะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เมื่อ พ.ศ. 2539 ซึ่งให้นโยบายว่า ชื่อยาม้า ทำให้ผู้เสพเข้าใจว่า เป็นยาที่กินแล้วให้กำลังวังชา มีเรี่ยวแรง ตีกลักเหมือนม้า ควรจะเปลี่ยนไปเรียกว่า ยาบ้า เพื่อให้ผู้เสพตระหนักถึงโทษของยาที่ทำให้ผู้เสพไม่สามารถควบคุมสติได้ เกิดความรังเกียจ ทำให้ไม่อยากเสพ และจะช่วยลดจำนวนผู้เสพยาได้ และเปลี่ยนประเภทจากยาเสพติดประเภท 3 ซึ่งจำหน่ายได้ในร้านขายยา ให้เป็นยาเสพติดประเภทที่ 1 เช่นเดียวกับเฮโรอีน ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 โดยประกาศของกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 97 (พ.ศ.2539) ลงวันที่ 23 กรกฎาคม 2539 เป็นสิ่งเสพติดประเภท 1 ซึ่งห้ามจำหน่าย และมีบทลงโทษต่อผู้ขายรุนแรง เพื่อให้ผู้ขายกลัวต่อบทลงโทษ แต่กลับทำให้ยาบ้ามีราคาจำหน่ายสูงขึ้น จนสร้างผลกำไรต่อผู้ขายเป็นอย่างมาก และมีผู้ผลิตและจำหน่ายมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงส่วนผสมให้เสพติดง่ายขึ้น มีฤทธิ์รุนแรงขึ้น จนกลายเป็นปัญหาสังคมในปัจจุบัน

ยาบ้า มีสารตั้งต้นในการผลิต ได้แก่ แอมเฟตามีน เมทแอมเฟตามีน อีฟีดรีน เป็นต้น ซึ่งออกฤทธิ์กระตุ้นโดยตรงต่อระบบประสาทส่วนกลางและทำให้เกิดผลต่อร่างกายจิตใจอย่างเฉียบพลันและเรื้อรัง (สถาบันวิจัยรณรงค์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, 2548, หน้า 16) และจากผลการวิจัยเกี่ยวกับยาบ้าพบว่ายาบ้ามีคุณสมบัติเป็นยากระตุ้นประสาท มีผลกระทบต่อระบบสมองส่วนกลาง โดยไปทำลายสมองทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความรู้สึก อารมณ์และพฤติกรรม และเมื่อร่างกายได้รับยาบ้าเข้าไปในปริมาณที่มากเกินไปเพียงพอ ยาบ้าจะออกฤทธิ์กระตุ้นระบบประสาทส่วนกลาง เช่น การใช้แอมเฟตามีนในปริมาณ 50 มิลลิกรัมต่อวันติดต่อกัน 3 วัน อาจกระตุ้นให้เกิดอาการ โรคจิต รู้สึกว่ามีคนคอยติดตามตนเองอยู่ คิดว่าคนอื่นจะมาฆ่าตน มีการรับรู้เกี่ยวกับการมองที่ผิดไป เกิดภาพหลอนและมองเห็นสิ่งต่างๆ บิดเบือน อาการที่เกิดจากยาบ้านี้มีการเปลี่ยนแปลงเสมอ แต่ที่เกิดขึ้นบ่อยมากที่สุดก็คือความกลัว ความกังวลซึมเศร้า และเมื่อมีการจับยาบ้าออกจากร่างกาย มักจะมีอาการที่เรียกว่าอาการง่วงหรือถอนยา โดยมีอาการเซื่องซึม ง่วงเหงา โกรธง่าย ปวดเมื่อยตามเนื้อตัว มีความรู้สึกอยากยาและบางครั้งอาจจะมีอาการซึมเศร้า

อย่างหนัก จนอาจมีแนวโน้มคิดฆ่าตัวตายหรือทำร้ายผู้อื่นได้ยาบามีฤทธิ์ต่อระบบต่างๆ ของร่างกาย ดังนี้

1. ฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง ยาบ้ำออกฤทธิ์กระตุ้นระบบประสาทส่วนกลาง ลดความง่วงซึม ทำให้ออนไม่หลับ มีการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ ทำให้ครึกครื้น รื่นเริง เป็นสุข ไม่เหนื่อย แต่ถ้าได้รับยามากจะเกินไปจะมีอาการมึนงง อาจเกิดภาวะตื่นกลัวและภาวะโรคจิตได้
 2. ฤทธิ์ต่อระบบหัวใจและหลอดเลือด ยาบ้ำทำให้เกิดอาการต่างๆ คือ ปวดศีรษะ หนาวสั่น จังหวะการเต้นของหัวใจผิดปกติ เจ็บหน้าอก ความดันโลหิตสูงขึ้นหรือต่ำลง การไหลเวียนโลหิตอาจล้มเหลว
 3. ฤทธิ์ต่อระบบทางเดินหายใจ ทำให้อัตราการหายใจสูง และจังหวะการหายใจไม่ปกติ
 4. ฤทธิ์ต่อระบบทางเดินหายใจ อาการที่พบคือ ปากแห้ง การรับรู้สผิดปกติ ไม่อยากอาหาร คลื่นไส้ อาเจียนท้องเสีย เป็นตะคริวในช่องท้อง อาจเกิดอาการชัก และโลหิตคั่งในสมอง
 5. ฤทธิ์ต่อระบบอื่นๆ ความรู้สึกทางเพศไร้สมรรถภาพชั่วคราว การได้รับยาบ้ำอย่างต่อเนื่องในระยะหนึ่งหรือจากการใช้เป็นประจำจนเกินขนาด ทำให้มีผลกระทบต่อร่างกายมาก มีอาการอยู่ไม่สุข เวียนศีรษะ มีการสั่น อากัปกิริยาผิดปกติ หากร่างกายได้รับยาในขนาดที่เหมาะสม จะมีผลให้จิตใจแจ่มใสเกิดอาการตื่นตัว ขยัน ตีตก ไม่ง่วง มีจิตใจจดจ่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพิ่มขึ้น ลดความอ่อนล้าเพิ่มพลังงาน เพิ่มอารมณ์ทางเพศ กระตุ้นให้มีการพูด การเขียน การทำงาน กระฉับกระเฉง นอกจากนี้อาจลดอาการแน่นจมูก รักษาอาการหอบหืดและโรคบางโรคได้
- จากฤทธิ์ของยาบ้ำดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าถ้ามีการใช้ยาบ้ำในปริมาณที่น้อย บ่อยก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้เสพยาบ้ำไปได้สักระยะหนึ่ง แต่ในระยะยาวที่มีการเพิ่มปริมาณมากขึ้น จะทำให้ผู้เสพยาบ้ำมีอาการติดยาทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ การที่จะช่วยเหลือให้ผู้เสพยาบ้ำเลิกเสพยาบ้ำได้นั้น จึงต้องให้การบำบัดรักษาทั้งในด้านร่างกายและจิตใจควบคู่กันไป

ส่วนประกอบและลักษณะของยาบ้ำ

ยาบ้ำเป็นสารสังเคราะห์ที่ผลิตขึ้นโดยแรกเริ่มใช้สารตั้งต้นที่เรียกว่า แอมเฟตามีน เป็นส่วนประกอบหลักในการผลิต ต่อมาได้มีการพัฒนาสูตรของการผลิตยาบ้ำแตกต่างกันออกไป ปัจจุบันยาบ้ำมีส่วนผสมทางเคมีที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาททั้งหมด 6 สูตร เรียงลำดับจากการตรวจพิสูจน์พบมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ใช้เมทแอมเฟตามีนผสมกับคาเฟอีน 2) ใช้เมทแอมเฟตามีนผสมกับ อีฟีดรีน และ คาเฟอีน 3) ใช้เมทแอมเฟตามีนอย่างเดียว 4) ใช้อีฟีดรีนผสมกับคาเฟอีน

5) ใช้แอมเฟตามีนซัลเฟต ผสมกับ อีฟิไดริน และคาเฟอีน และ 6) ใช้คาเฟอีน อย่างเดียว ซึ่งส่วนใหญ่ ยาบ้าจะใส่ เมทแอมเฟตามีนผสมเข้าไป

ลักษณะของยาบ้าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ทั้งสี ขนาด น้ำหนัก และสัญลักษณ์ สีของเม็ดยาบ้ามียกสีเข้มและสีอ่อน รวมทั้งหมดมี 27 สี แต่มีสีหลักๆ อยู่ประมาณ 5 สี ได้แก่ เหลือง เขียว น้ำตาล ส้ม ม่วง ขนาดของเม็ดยาบ้าพบว่ามีขนาดตั้งแต่ 2.7 มิลลิเมตรขึ้นไป และมีเส้นผ่าศูนย์กลางหลายขนาด นอกจากนี้ยาบ้ายังมีมากกว่า 20 สัญลักษณ์ ขึ้นอยู่กับกลุ่มผู้ผลิต ส่วนผสมของการผลิต การแบ่งแยกขั้นตอนของการผลิต คุณภาพการปรุงรสและแต่งฤทธิ์ ส่วนประกอบและลักษณะของเม็ดยาบ้าดังกล่าวที่มีการผลิตที่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นถึงระบบการผลิตเม็ดยาบ้าที่มีการแข่งขันกัน เพื่อดึงใจและโฆษณาให้ผู้เสพยาบ้าหันมาใช้ยาบ้าที่ตนผลิต ซึ่งมีสีสันและรสชาติที่แปลกใหม่

ลักษณะการเสพยาบ้า

วิธีการเสพยาบ้า มี 3 วิธี ได้แก่

1. การกินหรือการกลืน การเสพยาบ้าแบบกินจะออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทช้า ผ่านกระบวนการซึมซับเข้าสู่ร่างกาย เมื่อผ่านตับจะทำหน้าที่ดูดซึมซับฤทธิ์ของยาบ้าไว้มาก่อนเข้าสู่อวัยวะส่วนอื่นๆ และสมองภายในเวลา 20-30 นาที
2. การฉีด เป็นลักษณะของการใช้ยาบ้าโดย วิธีการฉีดเข้าเส้นเลือดดำ ใช้ปริมาณยาบ้าครั้งละ 1 เม็ด ใส่ลงไปในช้อนแล้วเติมน้ำเข้าไป จากนั้นเผาไฟให้เม็ดยาบ้าละลาย หรือใช้วิธีบดยาบ้าให้ละลายในน้ำ แล้วจึงฉีดเข้าเส้นเลือดดำ การออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทจะเร็วกว่าวิธีการกิน เนื่องจากการซึมซับเข้าสู่ร่างกายและการออกฤทธิ์ทางสมองใช้เวลา ประมาณ 15 นาที
3. การสูบหรือสูด เป็นลักษณะการใช้ยาบ้าโดยวิธีการสูบหรือสูดไอระเหยจากการเผายาบ้า และการสูบไอระเหยของเม็ดยาบ้าผ่านน้ำ การเสพยาบ้าแบบสูบหรือสูดไอระเหย จะออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทรวดเร็วกว่าใช้วิธีอื่นๆ คือ ใช้เวลาเพียง 8 วินาที เพราะกระบวนการซึมซับเข้าสู่ร่างกายและออกฤทธิ์ทางสมองใช้เวลารวดเร็วเป็นวินาที ซึ่งเป็นที่นิยมในหมู่ผู้เสพยาเสพติดในปัจจุบัน เพราะรวดเร็ว สะดวกสบายและให้ผลทันที

ยาบ้ามีการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว และได้รับความนิยมในหมู่ผู้เสพยาเสพติดที่เริ่มต้นเสพยาเสพติดมากที่สุด เพราะเป็นยาเม็ดที่พกพาได้สะดวกและเสพได้ง่าย และฤทธิ์ของยาบ้าที่มีความรุนแรงแตกต่างกันไปตามสารเคมีต่างๆ ที่นำมาผลิต โดยเฉพาะฤทธิ์ของยาบ้าที่ทำให้ผู้เสพยาบ้ามีความตื่นตัว ครึกครื้น รื่นเริง ไม่เหน็ดเหนื่อย จึงทำให้เป็นที่ต้องการของผู้ที่ชอบความสนุกสนาน และนำไปสู่การเป็นผู้ใช้และติดยาบ้าในที่สุด ซึ่งในการแก้ไขปัญหาคาติดยาบ้าดังกล่าว ส่วนหนึ่ง

คือการแก้ไขให้ผู้ติดยาบ้าเลิกติดยาบ้าให้ได้ ดังนั้นการที่เข้าใจถึงปัญหาการใช้ยาบ้าและการบำบัดรักษาผู้ติดยาบ้า จึงต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการบุคลิกภาพของบุคคลด้วย

สาเหตุของการติดยาบ้า

ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการติดยาเสพติดมีหลายประการ ซึ่งสาเหตุต่างๆ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ซึ่งจากการศึกษาสรุปปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการติดยาบ้าได้ 3 ประการ คือ (ทรงเกียรติ ปิยะกะ และ เวทิน ศันสนีย์เวช, 2540, หน้า 26)

1. ยาและฤทธิ์ของยา (Agent) ยาบ้าเป็นยาเสพติดที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท โดยออกฤทธิ์กระตุ้นสมองส่วนกลาง เมื่อเสพเข้าไปแล้วจะทำให้มีความตื่นตัวอยู่เสมอ ลดอาการอ่อนเพลีย เพิ่มพลังงาน มีแรงทำงานได้มากกว่าปกติไม่ง่วงนอน จิตใจสบาย รู้สึกแจ่มใส (ธงชัย อุ่นเอกลา, 2540, หน้า 28) ทำให้มีความรู้สึกเหมือนกับว่าตนอยู่ในอีกโลกหนึ่ง (National Institute on Drug Abuse [NIDA], 2002, p. 3) ทำให้ผู้เสพยาบ้า เมื่อร่างกายได้รับยาบ้าเข้าไป อำนาจของยาบ้าจะทำให้การทำงานในระบบต่างๆ ของร่างกายเปลี่ยนแปลงไปอีกรูปหนึ่ง ถ้าใช้อย่างสม่ำเสมอจนเข้าขั้นติดแล้ว ร่างกายจะเกิดสภาพความเคยชินต่อการทำงานของร่างกายในรูปนั้น เมื่อร่างกายขาดยาบ้าการทำงานของร่างกายก็พยายามจะคืนตัวเข้าสู่สภาพปกติ การเปลี่ยนแปลงของร่างกายที่เกิดขึ้นโดยกะทันหัน ทำให้ผู้ติดยาบ้าเกิดอาการผิดปกติขึ้นกับร่างกาย หรือที่เรียกว่า อาการขาดยา (Withdrawal Symptom) ซึ่งความรุนแรงมากน้อยแล้วแต่สภาพของผู้เสพ แต่ส่วนใหญ่ผู้เสพยาบ้า จะไม่สามารถทนอาการได้ ทำให้ผู้ติดยาบ้าต้องเสาะแสวงหาหาเสพติด เพื่อระงับอาการให้ร่างกายทำงานอยู่ในระบบเดิมต่อไป จึงทำให้ผู้นั้นต้องเสพอยู่เรื่อย ๆ และกลายเป็นผู้ติดยาบ้าในที่สุด

2. ตัวผู้เสพ (Host) ในตัวของมนุษย์ทุกคนย่อมมีความบกพร่องในร่างกายและจิตใจ ไม่มากก็น้อย ยิ่งในสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความเจริญก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยีและเทคนิควิทยาการต่างๆ สังคมมีความสับสนวุ่นวายมากขึ้นก่อให้เกิดผลกระทบต่อมนุษย์ มากมายต้องพยายามปรับเปลี่ยนตนเองเพื่อให้ก้าวทันกับความเปลี่ยนแปลงนั้น ส่งผลให้มนุษย์มีความผิดปกติทั้งด้านร่างกายและจิตใจตามไปด้วย ซึ่งปัจจัยในตัวของผู้ติดยาบ้าที่เป็นสาเหตุ หรือ ส่งเสริมให้ติดยาบ้า แบ่งได้เป็น 2 ปัจจัย คือ

- 2.1 ปัจจัยทางด้านร่างกายและด้านจิตใจ ในกลุ่มวัยแรงงานที่ต้องใช้พลังแรงงานในการประกอบอาชีพ เช่นคนขับรถบรรทุก คนงานรับจ้างที่ต้องทำงานหนัก จะมีสภาพร่างกายที่อ่อนเพลียจากการตรากตรำทำงานจึงหันมาใช้ยาบ้า เพราะเชื่อว่ายาบ้าจะช่วยทำให้ร่างกายแข็งแรง มีพลังงานเพิ่มขึ้น ไม่อ่อนเพลียหรือในกลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่ต้องดูหนังสือสอบจะมีสภาพร่างกายที่อ่อนเพลีย ไม่มีแรง ง่วงนอนจึงใช้ยาบ้าเพื่อช่วยให้ไม่ง่วงนอน สามารถดูหนังสือได้เป็นเวลานาน

2.2 ปัจจัยทางด้านจิตใจ ปัจจัยที่เป็นสาเหตุสำคัญทางด้านจิตใจที่ชักนำให้ติดยาบ้า คือบุคลิกภาพพื้นฐาน (Basic Personality) ซึ่งเป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว และ พันธุกรรม มีการศึกษาถึงบุคลิกภาพของผู้ติดยาเสพติดจะพบว่า มีความผิดปกติในทางบุคลิกภาพ ทำให้มีแนวโน้มในการที่จะใช้ยาเสพติดได้ง่ายกว่าคนอื่น ๆ บุคคลที่มีบุคลิกภาพผิดปกติ และมีแนวโน้มในการใช้ยาบ้า มีหลายลักษณะ ดังนี้

2.2.1 ผู้มีบุคลิกภาพอ่อนแอในทุกด้าน เช่น มีอารมณ์ไม่มั่นคง และสติปัญญาต่ำ

2.2.2 ผู้ที่มีอารมณ์วู่วามไม่มีความขังคิด อารมณ์เปลี่ยนแปลงได้รวดเร็ว เป็นคนที่ขาดความมั่นใจ มีจิตใจไม่อบอุ่น จึงใช้ยาบ้าเพื่อให้เกิดความมั่นใจในตนเอง และระงับอารมณ์

2.2.3 ผู้ที่มีสุขภาพจิตเรื้อรังขาดความมั่นใจ มีความวิตกกังวลอยู่ตลอดเวลา จึงใช้ยาบ้าเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ

2.2.4 ผู้ที่มีปัญหาต่างๆ เช่น หนีโรงเรียน หนีออกจากบ้าน มีปัญหาในด้านต่างๆ ใช้ยาบ้าเป็นเครื่องปลอบใจดับความวุ่นทางจิตใจให้น้อยลง

3. สิ่งแวดล้อม (Environment) ที่เป็นสาเหตุให้ติดยาบ้า ได้แก่ ครอบครัว เพื่อน และการอยู่ใกล้ชิดกับยาบ้า มีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ครอบครัว เป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถส่งเสริมให้บุคคลใช้ยาบ้าได้ โครงสร้างของครอบครัวของผู้ติดยาเสพติดมักพบว่ามีความผูกพันทางอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม เช่น ใกล้ชิดกันเกินไป (Enmeshed) จนแต่ละบุคคลไม่สามารถเป็นตัวของตัวเอง หรือ ห่างเหินกันเกินไป (Disengaged) ซึ่งสมาชิกในครอบครัวมีการพึ่งพาระหว่างกันน้อย และในขณะเดียวกัน วิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่มีความขัดแย้งกันและขาดการติดตามดูแลเอาใจใส่ก็จะมีความสัมพันธ์กับการใช้ยาของวัยรุ่น จากการศึกษาของเชสซินและคณะ (Chassin, Curran, Hussong & Colder, 1996, pp. 70-80) พบว่า วัยรุ่นที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองไม่ค่อยเอาใจใส่ดูแลติดตามมักจะคบกับเพื่อนที่เสพยาซึ่งนำไปสู่การใช้ยาที่สูงขึ้น สำหรับการหย่าร้างที่ทำให้วัยรุ่นมีผู้ปกครองเพียงคนเดียวนั้นก็มีความสัมพันธ์การความเสี่ยงของการดื่มแอลกอฮอล์ที่สูงขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มของวัยรุ่นเพศชาย (Needle, Su, & Doherty, 1990, pp. 157-169)

3.2 เพื่อน การคบเพื่อนและการเข้ากลุ่มเพื่อนเป็นพัฒนาการทางสังคมตามธรรมชาติของบุคคลวัยรุ่นและวัยรุ่นส่วนใหญ่กำลังอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนจึงมีเวลาส่วนมากอยู่ที่โรงเรียนกับเพื่อนวัยเดียวกัน เพื่อนจึงมีอิทธิพลต่อเด็กในวัยนี้มาก ในการศึกษาปัญหาการใช้ยาบ้าพบว่า ตัวแปรที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ก็คือ ผลกระทบจากการคบเพื่อน การคบเพื่อนเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเด็กเพราะเด็กได้คบเพื่อนที่เกเร หรือความประพฤติไม่ดีแล้ว ก็อาจถูกเพื่อนชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสียได้

3.3 การอยู่ใกล้ชิดกับยาบ้า เช่น อยู่ในชุมชนแออัด ซึ่งมีการระบาดของยาบ้าทำให้วัยรุ่นซึ่งอยู่ในวัยอยากรู้อยากเห็น และอยากรลองในสิ่งที่ตนไม่เคยมาก่อน ได้ใช้ยาบ้ามากกว่าวัยรุ่นที่อยู่ในสังคมหรือสิ่งแวดล้อมที่ไม่มียาบ้า มีงานวิจัยหลายเรื่องที่พบว่าสาเหตุที่ทำให้ติดยาบ้าเนื่องมาจากการอยากรลอง

อาการขาดยาบ้า

เมื่อร่างกายได้รับยาบ้าเข้าไปเป็นเวลานาน ๆ ติดต่อกัน อำนาจของยาบ้าจะทำให้การทำงานของระบบต่างๆ ของร่างกายเปลี่ยนแปลงไปอีกรูปหนึ่ง ถ้าใช้อย่างสม่ำเสมอจนถึงขั้นติด ร่างกายจะเกิดสภาพความเคยชินต่อการทำงานของร่างกายในรูปลักษณะนั้น เมื่อร่างกายขาดยาบ้าการทำงานของร่างกายก็พยายามจะคืนตัวเข้าสู่สภาพปกติ การเปลี่ยนแปลงของร่างกายที่เกิดขึ้น โดยกะทันหันนี้ทำให้ผู้ติดยาบ้าเกิดอาการผิดปกติขึ้นกับร่างกาย ซึ่งเรียกว่าอาการขาดยา (Withdrawal Symptom) โดยทั่วไปอาการขาดยาบ้าแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 เป็นระยะแรกหลังหยุดยาทันที (Crash) ระยะนี้มักเรียกกันในหมู่มัเฟสว่า “มั่วถีบ” โดยผู้เสพยาจะใช้สุราเป็นตัวระงับอาการมั่วถีบ ระยะนี้ใช้เวลาประมาณ 9 ชั่วโมง จนถึง 4 วันหลังจากหยุดยา ในตอนเริ่มต้นผู้ป่วยจะมีอาการรู้สึกไม่มีความสุข (Dysphoria) เครียด หงุดหงิด กระวนกระวาย หรืออาการซึมเศร้า และมีอาการอยากยามาก บางรายก็อาละวาด ต่อมาจะเริ่มมีอาการอ่อนเพลีย เมื่อหลับ รู้สึกง่วงนอน หลับมาก หิวมาก และอาการอยากยาจะค่อย ๆ ลดลงสำหรับผู้ป่วยส่วนใหญ่ในระยะนี้มักมีอาการเมื่อหลับ รู้สึกง่วงนอน หลับมาก หิวมาก

ระยะที่ 2 ระยะถอนยา (Withdrawal) จากระยะแรกจนถึงประมาณ 10 สัปดาห์ ยังมีอาการเครียด อ่อนเพลียอยู่บ้าง การนอนหลับ และอารมณ์จะค่อย ๆ กลับสู่ภาวะปกติ ยังมีอาการอยากยาเป็นพัก ๆ ถ้ามีสิ่งกระตุ้น เช่น เพื่อนพูดชักชวน เห็นผู้อื่นเสพยา จะมีอาการอยากยาที่รุนแรงได้

ระยะที่ 3 ระยะหมดฤทธิ์ยา (Extinction) ซึ่งเป็นระยะเวลาไม่แน่นอน อาจใช้เวลาเป็นเดือน ๆ หรือหลาย ๆ ปี หลังจากหยุดยา ระยะนี้มีอาการเหมือนคนปกติ เว้นแต่จะมีอาการอยากยาเป็นพัก ๆ หรือมีอาการอยากยาเมื่อมีสิ่งกระตุ้น ดังนั้น จึงพบได้ว่า ผู้ป่วยบางรายที่เลิกได้เป็นปี ๆ ก็ยังหวนกลับมาเสพยาได้อีก

โทษและผลกระทบจากการใช้ยาบ้า

โทษจากการเสพยาบ้า ผลของการเสพยาบ้าเกิดโทษต่อผู้เสพยา 2 ประการ คือ

1. โทษเฉียบพลัน ที่เกิดขึ้นทันทีทันใด ซึ่งอาจจะมีอาการทางสมองปรากฏให้เห็น ได้แก่ เวียนศีรษะ นอนไม่หลับ ตัวสั่น ตกใจง่าย ช่างพูด ประสาทตึงเครียด โกรธง่าย อ่อนเพลีย เป็นไข้ จิตใจสับสนบางครั้งมีอารมณ์สุข กระวนกระวาย เพ้อคลั่ง ประสาทหลอน ถ้าเป็นผู้ป่วย

โรคจิต อาจจะมีความรู้สึกอยากฆ่าตัวตาย หรือฆ่าผู้อื่น ส่วนอาการที่เกี่ยวกับการไหลเวียนของโลหิต ที่ปรากฏให้เห็น ได้แก่ ปวดศีรษะ หนาวสั่น หน้าซีด หรือหน้าแดง หัวใจเต้นแรง และจังหวะการเต้นผิดปกติความดันโลหิตสูงหรือต่ำ ปวดหน้าอกด้านซ้าย เหงื่อออกมากหรือความรู้สึกในรสอาหารผิดไปเบื่ออาหาร คลื่นไส้ อาเจียน ท้องเดินและปวดท้องอย่างรุนแรง ถ้าอาการรุนแรงมาก ก่อนตายมักจะมีอาการชักหมดสติได้ มีรายงานเกี่ยวกับการตายของผู้เสพยาบ้า 2-3 ราย ว่าตายเนื่องจากหลอดโลหิตในสมองแตก หัวใจวายและไข้สูงมาก

2. โทษจากการใช้เป็นระยะเวลานาน การเสพยาบ้าติดต่อกันเป็นระยะเวลาหนึ่งจะทำให้สมองและร่างกายถูกกระตุ้นอยู่เสมอ ไม่ได้รับการพักผ่อน ร่างกายจะต้องถูกฝึกฝนให้ทำงานหนักอยู่ตลอดเวลาในที่สุดก็จะทำให้สุขภาพทรุดโทรมลงทั้งทางร่างกาย และจิตใจ ทำให้เกิดอาการต่างๆ เช่นเดียวกันกับการเกิดโทษเฉียบพลัน และทำให้ร่างกาย เกิดโรคติดเชื้อได้ง่าย โรคที่พบบ่อย ได้แก่ โรคตับอักเสบ ไม่ทำงาน โรคเกี่ยวกับปอด นอกจากนี้การเสพยาบ้าเป็นระยะเวลานาน จะทำให้เกิดอาการประสาทหลอน ถึงกับเป็นอันตรายแก่ชีวิตได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คนขับรถเวลามีอาการประสาทหลอน จะรู้สึกเหมือนว่ามีคนติดตามมาและพยายามที่จะจับตัว จึงต้องขับเร็วเพื่อจะหนีซึ่งอาจจะทำให้ประสบอุบัติเหตุแก่ชีวิตได้ หรือในระหว่างที่ขับรถเร็ว ๆ อาจจะหน้ามืดทันทีทำให้เกิดอุบัติเหตุได้

ผลกระทบจากการเสพยาบ้า

ผลกระทบต่างๆที่เกิดขึ้นมี 4 ประการด้วยกัน คือ

1. ผลกระทบของการใช้ยาบ้าต่อตัวผู้เสพ ดังที่ทราบแล้วว่ายาบ้ามีฤทธิ์กระตุ้นระบบประสาทส่วนกลาง และระบบประสาทส่วนปลาย ซึ่งมีผลทำให้มีอาการตื่นตัว หายง่วงนอน ความคิดอ่านและอารมณ์แจ่มใสขึ้น เนื่องจากถูกฤทธิ์ยากระตุ้นอยู่ตลอด ซึ่งปกติแล้วจะเสพยาบ้าเมื่อต้องการกระตุ้นหรือฝืนร่างกายให้ทำงานได้มากขึ้น หรือดำรงตนอยู่ได้โดยไม่หลับนอน ซึ่งเกินความสามารถของร่างกายปกติ ดังนั้นเมื่อหมดฤทธิ์ยา ผู้เสพจึงมักจะมีสภาพที่อ่อนเพลียอย่างหนักหลับอย่างทันทีทันใด ระบบประสาทการรับรู้อ่อนลงนอกจากนั้น หากเสพยาบ้าเกินขนาด หรือเสพติดต่อกันเป็นเวลานาน ยังก่อให้เกิดโทษและพิษภัยต่อร่างกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อจิตใจ ซึ่งมักเกิดอาการประสาทหลอน หรือเกิดอาการทางโรคจิตได้ ทำให้เกิดปัญหากับตัวผู้เสพเอง ซึ่งการเสพยาบ้าที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกิดอุบัติเหตุมักจะมีสาเหตุมาจาก

- 1.1 ร่างกายถูกกระตุ้นในขณะที่สภาพร่างกายรับไม่ไหว ระบบประสาทไม่สั่งการ
- 1.2 หมดฤทธิ์ยา มีอาการหลับใน
- 1.3 ประสาทหลอน

2. ผลกระทบของการใช้ยาบำบัดครอบครัวของผู้เสพ ในประเด็นนี้ จะเป็นผลต่อเนื่องจากผลกระทบของการใช้ยาบำบัดที่มีต่อผู้เสพ เพราะหากหัวหน้าครอบครัวซึ่งเป็นผู้นำครอบครัวเป็นผู้ใช้ยาบำบัด ย่อมมีผลไปถึงครอบครัวด้วย คือ

2.1 รายได้หรือเศรษฐกิจของครอบครัวประสบกับภาวะฝืดเคือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากไม่มีรายได้ทางเดียวจากหัวหน้าครอบครัว เพราะถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย หรือได้รับผลกระทบข้างต้น

2.2 สมาชิกในครอบครัว ต้องประสบความยากลำบากในการดำรงชีวิต หากหัวหน้าครอบครัวต้องประสบอุบัติเหตุ หรือถูกดำเนินคดีตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการใช้ยาบำบัด

2.3 บุตรธิดาขาดการดูแลจากบิดา อาจเกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปในทางที่ไม่ดี หรือหันไปพึ่งยาเสพติดชนิดอื่นได้ นอกจากนี้อาจจะต้องขาดโอกาสทางการศึกษา โดยไม่อาจศึกษาต่อได้เพราะต้องหันมาทำงานเพื่อช่วยเหลือครอบครัวแทน

2.4 หากหัวหน้าครอบครัวเสพยาบ้า และเกิดอุบัติเหตุจนสูญเสียอวัยวะร่างกายเกิดความพิการหรือทุพพลภาพ ย่อมต้องเพิ่มภาระให้ครอบครัวในการเลี้ยงดู รักษาพยาบาล เป็นการบั่นทอนเศรษฐกิจภายในครอบครัว

2.5 ในกรณีที่ผู้เสพยาบ้าตกอยู่ในสภาวะร่างกายหรือหางานทำไม่ได้ นอกจากจะก่อให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัวแล้ว ยังก่อให้เกิดการแตกร้างในครอบครัว เนื่องจากสามีในฐานะผู้นำครอบครัว อาจจะมีปัญหาความกดดันทางจิตใจ ทำให้อาจหันเหพฤติกรรมไปเสพยาเสพติดอื่น ๆ อันจะก่อให้เกิดปัญหาอีกหลายด้านตามมา

3. ผลกระทบของการใช้ยาบำบัดเศรษฐกิจ หากพิจารณาผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อตนเองหรือครอบครัวที่ชัดเจนก็คือ ผลที่ได้จากความสูญเสียต่างๆ ที่เกิดขึ้น สูงกว่ารายได้ที่คาดว่าจะได้รับอย่างมากมาขมहाศาล การเสพยาอันจะช่วยให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นไม่มากเท่าใดนัก แต่หากเกิดอุบัติเหตุ หรือความผิดพลาดแล้ว จะก่อให้เกิดความสูญเสียอย่างมากต่อ ชีวิตตนเอง ต่อชีวิตผู้อื่น ต่อทรัพย์สินตนเอง และต่อทรัพย์สินของผู้อื่น ซึ่งเมื่อประมาณค่าทางเศรษฐกิจแล้วเป็นเงินจำนวนมากตามมา ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องป้องกันและแก้ไขการแพร่ระบาดของยาบ้าให้หมดสิ้นไป จึงจะสามารถลดผลกระทบที่มีต่อสังคมลงได้

4. ผลกระทบของการใช้ยาบำบัดสังคม ได้แก่

4.1 ขากับปัญหาอาชญากรรม ยาบ้าโดยตัวมันเองแล้วถือว่าเป็นส่วนประกอบของอาชญากรรมชนิดหนึ่ง ได้มีผู้กล่าวไว้ว่า ปัญหาอันสำคัญยิ่ง 3 ประการ ที่เกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษในประเทศ คือ ปัญหาการเสพยาโดยผิดกฎหมาย ปัญหาการผลิตยาเสพติดโดยผิดกฎหมาย ปัญหาซื้อขายและขนย้ายยาเสพติด โดยผิดกฎหมาย

4.2 ปัญหาความสูญเสียส่วนบุคคล หรือสังคมส่วนรวม การเกิดอุบัติเหตุทุกครั้ง นอกจากจะสร้างความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินของผู้เสียหาย หรือผู้ว่าจ้างแล้วยังสร้างความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินแก่บุคคลอื่น หรือสังคมส่วนรวม โดยที่กลุ่มคนเหล่านี้มิได้เกี่ยวข้องอย่างใดด้วยและในการเกิดอุบัติเหตุทุกครั้ง มีตัวเลขของการสูญเสียที่สูง รวมทั้งผลกระทบอย่างรุนแรง คอสภาพจิตใจของผู้ที่ประสบเหตุร้าย

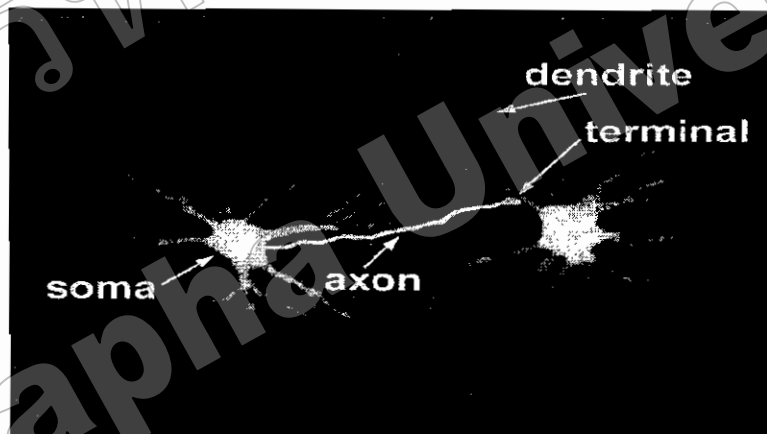
4.3 ปัญหาการว่างงาน การเสียหายงานเป็นผลให้ก่ออุบัติเหตุ หรือ ก่ออาชญากรรม ย่อมทำให้ศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคคลนั้นสูญเสียไป ไม่ได้รับความเชื่อถือ หรือไว้วางใจจากผู้ว่าจ้าง ผลคือ การว่างงานที่ตามมาอันจะส่งผลเบี่ยงเบนไป และหันไปหาหาเสพติด ซึ่งจะมีผลกระทบต่อไปอีกหลายด้าน

โรคสมองติดยา

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา การศึกษาเกี่ยวกับสารเสพติด ทำให้สามารถเข้าใจสรีระวิทยา และพื้นฐานของพฤติกรรมของมนุษย์ได้มากขึ้น การค้นพบหลักฐานว่าชีววิทยาและพันธุกรรม เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งของการติดยา ทำให้มุมมองต่อผู้ติดยาเปลี่ยนไปจากเดิม กล่าวคือ แทนที่จะมองว่าผู้ติดยาเป็นคนจิตใจอ่อนแอไม่เข้มแข็ง กลับมามองด้วยความเห็นอกเห็นใจมากขึ้น ว่าเป็นโรคเกี่ยวกับสมองเป็นโรคเรื้อรังที่กลับมาเป็นซ้ำได้อีกคล้ายๆ กับโรคฝ่ายกาย หลายโรคที่ไม่หายขาด เช่น เบาหวาน หรือ โรคภูมิแพ้ เป็นต้น การศึกษาทางวิทยาศาสตร์พื้นฐานของสมอง ทำให้สามารถเข้าใจวงจรการทำงานของระบบประสาท และเข้าใจมากขึ้นว่าสารเสพติด แต่ละชนิด เข้าไปมีผลต่อเซลล์ของระบบประสาทส่วนใดอย่างไร อันจะนำไปสู่การให้การรักษาทันทีในแง่ของยาและพฤติกรรมบำบัดที่เหมาะสมกับคนไข้ที่ติดยา โดยเฉพาะในกลุ่มสารกระตุ้นประสาทได้ดีขึ้น ปัจจุบันสิ่งต่างๆ ที่ทำให้ติดยามีผู้รวบรวมได้มากกว่า 70 อย่าง เช่น ครอบครัแตกแยก ขาดความอบอุ่น ขาดการศึกษา สังคมอ่อนแอ และอื่น ๆ อีกมากมาย ถึงอย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าปัจจัยเสี่ยงนั้นทำให้คนเริ่มหันมาใช้ยาแต่หลังจากนั้นแล้วคนกลับไปใช้ซ้ำอีก เพราะเกิดความชอบใจในฤทธิ์ของยานั้นเพราะยานั้นเข้าไปปรับเปลี่ยนอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ ทำให้เกิดความพอใจ โดยการออกฤทธิ์ที่เซลล์ในระบบต่างๆ ของสมองนั่นเอง

สมองเป็นศูนย์บัญชาการใหญ่ของร่างกาย มีส่วนที่รับข้อมูลเข้ามาและสั่งงานออกไปยังกล้ามเนื้อ และอวัยวะต่างๆ รวมทั้งเป็นส่วนที่ควบคุมอารมณ์ ความรู้สึก ความจำ ความคิดสร้างสรรค์ต่างๆ จึงเป็นเหมือนส่วนที่ควบคุมนิสัยใจคอและพฤติกรรมของมนุษย์เรานั้นเอง หน่วยใหญ่ของสมองมีการศึกษา และแยกเป็นส่วนต่างๆ ตามหน้าที่ เช่น ส่วนที่รับความรู้สึก ส่วนที่สั่งงานของกล้ามเนื้อ แขน ขา ใบหน้า ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประสานงานของกล้ามเนื้อต่างๆ เพื่อทรงตัวได้อย่างสมดุล เป็นต้น ในแต่ละส่วนก็จะมีการประสานงานภายใน และ

ประสานงานกับส่วนอื่น ๆ ภายนอกด้วยในสมองประกอบด้วยวงจรต่างๆ คล้ายกับวงจรไฟฟ้าต่างๆ ในระบบของคอมพิวเตอร์ วงจรเหล่านี้จะประกอบด้วยหน่วยย่อยที่เล็กที่สุด เรียกว่า เซลล์ประสาท (Neurons) ซึ่งมีส่วนประกอบสำคัญที่ต้องกล่าวถึงคือ Dendrite เป็นส่วนที่รับสัญญาณเข้ามาใน เซลล์ประสาทกับส่วนที่ส่งสัญญาณประสาทออกจากเซลล์ไปยังเซลล์ประสาทตัวอื่นที่อยู่ถัดไป เรียกว่า Axon จุดสัมผัสระหว่างปลายของ Axon ที่จะส่งสัญญาณไปยัง Dendrite ของเซลล์ประสาท ตัวถัดไป เป็นส่วนที่เรียกว่า Synapse ความจริงแล้วผิวของเซลล์ประสาททั้งสองตัวไม่ได้สัมผัสกัน โดยตรงที่ Synapse แต่เป็นช่องว่างเล็ก ๆ ซึ่งการส่งสัญญาณผ่านไปได้ต้องอาศัยสื่อสัญญาณที่เรียกว่า Neurotransmitter ซึ่งปัจจุบันมีการพบมากกว่า 50 ชนิด สื่อเคมีแต่ละตัวจะไปมีผลต่อเซลล์ตัวถัดไป ได้อย่างจำเพาะเจาะจงคล้ายกับลูกกุญแจที่จะสวมกับแม่กุญแจและกระตุ้นเซลล์นั้นให้ส่งเป็น กระแสไฟฟ้าไปยังปลาย Axon ของเซลล์นั้นและกระตุ้นสื่อเคมีให้ส่งสัญญาณประสาทต่อไป เป็นทอด ๆ คล้าย ๆ กับการส่งไม้วิ่งผลัดไปให้คนถัดไปเรื่อย ๆ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การรับส่งสัญญาณระหว่างเซลล์ประสาท (ศูนย์วิจัยยาเสพติดสถาบันวิจัย วิทยาศาสตร์การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552)

สารสื่อประสาทที่หลั่งจากปลายของเซลล์ประสาทตัวหนึ่งไป ยังอีกเซลล์หนึ่งมีผลได้ 2 แบบ คือ Excitatory effect คือ กระตุ้น หรือ Inhibitory effect คือ การลดการตอบสนองต่อ สัญญาณที่เข้ามาขึ้นอยู่กับว่าสารสื่อประสาทนั้นจับกับ Receptor หรือตัวรับสื่อประสาทแบบไหน บทบาทของเซลล์ประสาทแต่ละตัวมีผลต่อการรับการแปลและการส่งเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาและในที่สุดมีผลต่อร่างกายและพฤติกรรมของบุคคลนั้นดังนั้นการทำงานอย่างถูกต้อง ของสารสื่อประสาท จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำงานอย่างเป็นปกติของสมอง

ความพอใจและการเสพติด

ความพอใจและการเสพติดกลไกการเสพติดเป็นกลไกตามธรรมชาติของร่างกาย เพื่อให้เกิดการแสวงหาสิ่งซึ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ได้แก่ อาหาร น้ำ เพศสัมพันธ์ และการทำนุบำรุง ดูแลเอาใจใส่ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งเร้าหรือกระตุ้นความพอใจของมนุษย์ สมอมมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ เพื่อให้ร่างกายได้รับสิ่งเหล่านี้ อย่างต่อเนื่อง สมอมสมอมองส่วนที่ทำหน้าที่นี้ เรียกว่า สมอมส่วนควบคุมความพอใจ ตัวส่งผ่าน สัญญาณประสาทในสมอมส่วนนี้คือ โดปามีนเมื่อสมอมส่วนที่ควบคุมความรู้สึก พอใจนี้ถูกกระตุ้น โดยสิ่งเร้าต่างๆ จะหลั่งสาร โดปามีนออกมาเมื่อสิ่งเร้าหมดไป ระดับ โดปามีนในสมอมลดลง ความรู้สึกพอใจก็ลดลงด้วย เกิดเป็นความไม่สบายใจ กระวนกระวายใจ ต้องแสวงหาสิ่งเร้ามา กระตุ้นอีกเพื่อรักษาระดับ โดปามีนในสมอมไว้ เรียกว่า พฤติกรรมแสวงหาความพอใจ (Rewarding Behaviors)

โดปามีนเป็นสารเคมีที่ทำหน้าที่ส่งผ่านสัญญาณประสาท ในสมอมส่วนควบคุมความพอใจ เมื่อเซลล์ประสาทของสมอมส่วนควบคุมความพอใจถูกกระตุ้นจะส่งสัญญาณไฟฟ้า มาตามแขนส่งสัญญาณ เมื่อมาถึงปลายแขนส่งสัญญาณจะกระตุ้นให้โดปามีนหลั่งออกมาและที่ผิวของแขนรับสัญญาณของอีกเซลล์หนึ่งจะมีโปรตีนที่ทำหน้าที่จับโดปามีน เรียกว่า ตัวจับโดปามีน เมื่อโดปามีนจับกับตัวจับโดปามีน ซึ่งเป็นโปรตีนที่ผิวเซลล์ ตัวจับโดปามีนจะเปลี่ยนโครงสร้าง โมเลกุลไปทำให้เกิดผลต่อเนื่องถึงโครงสร้างโปรตีนตัวอื่นๆด้วย ได้แก่ โปรตีนจี เอนไซม์ อะดีโนเลตไซเคเลสและ ไซคลิก เอ-เอ็ม-พี ไซคลิก เอ-เอ็ม-พี เป็นตัวควบคุมการทำงานต่างๆของเซลล์ การส่งผ่านสารเคมีเข้า-ออก รวมทั้งการผลิตและส่งสัญญาณไฟฟ้าของเซลล์ประสาทด้วยสิ่งเร้าหรือ สิ่งกระตุ้นความพอใจตาม ธรรมชาติ ได้แก่ อาหาร น้ำ เพศสัมพันธ์ การทำนุบำรุง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ เป็นความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต สมอมมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ เพื่อให้ร่างกายได้รับสิ่งเหล่านี้อย่างต่อเนื่องสมอมนอกจากสิ่งเร้าตามธรรมชาติแล้ว ยังมีสิ่งเร้า จากภายนอกด้วย

การทดลองในหนูเพื่อศึกษาพฤติกรรมแสวงหาความพอใจ เมื่อใช้กระแสไฟฟ้าอ่อนๆ จี้สมองของหนู ส่วนที่ควบคุมความพอใจ หนูจะคิดใจและจะเหยียบปุ่มควบคุมเพื่อปล่อย กระแสไฟฟ้าเข้าตัวเอง หนูจะมีพฤติกรรมจี้กระแสไฟฟ้าด้วยตนเองอยู่เรื่อยๆ แสดงว่าหนู เกิดความพอใจและคิดใจในการถูกกระตุ้นด้วยกระแสไฟฟ้า เมื่อวัดปริมาณสารเคมีในสมอม พบว่า มีโดปามีนหลั่งออกมามาก

การทดลองอีกแบบหนึ่งทำเช่นเดียวกัน แต่ให้ยาการหลั่งโดปามีน หรือให้ยาทำลาย โดปามีนหรือ จี้กระแสไฟฟ้าที่ส่วนอื่น หรือสมอมบริเวณอื่นจะไม่มี โดปามีนหลั่งออกมา หนูก็จะ

ไม่แสดงพฤติกรรมกระตุ้นตนเองพฤติกรรมแสวงหาความพอใจเป็นผลจากการทำงานของสมอง และเกี่ยวกับสารเคมีในสมอง คือโดปามีน กระแสไฟฟ้าทำให้หนูเกิดความพอใจ หนูจึงติดใจ และแสวงหาสิ่งนั้นอยู่เรื่อยๆ หนูไม่สามารถควบคุมตนเองได้ ต้องจี้กระแสไฟฟ้าเข้าตัวอยู่เสมอสถานะที่สิ่งมีชีวิตหมกมุ่นในพฤติกรรมซ้ำคิดซ้ำทำ เพราะพฤติกรรมนั้นก่อให้เกิดความพอใจ จนไม่สามารถหยุด พฤติกรรมนั้นได้ เรียกว่า การเสพติด

การเสพติดคือสถานะซึ่งสิ่งมีชีวิตหมกมุ่นในพฤติกรรมซ้ำคิดซ้ำทำ เพราะพฤติกรรมมีผลตอบแทนที่ส่งเสริมความพอใจ จนสูญเสียสมรรถภาพที่จะควบคุมการบริโภค

การควบคุมปริมาณโดปามีน

การควบคุมปริมาณโดปามีน สมองมีกลไกที่จะควบคุมปริมาณโดปามีนให้อยู่ในสมดุล โดยหลังโดปามีนออกมาในปริมาณที่พอเหมาะและอยู่ในระยะเวลาหนึ่งแล้วก็จะถูกเก็บกลับเข้าสู่ปมประสาทตามเดิม โดยอาศัยโปรตีนอีกชนิดหนึ่งที่ผิวเซลล์ประสาท เรียกว่าตัวเก็บ โดปามีนกลับ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้มีโดปามีนในบริเวณจุดส่งสัญญาณมากเกินไป การหลังโดปามีนถูกควบคุมโดยสารเคมีในเซลล์ประสาทอีกหลายชนิดสารเคมีชนิดหนึ่ง คือ เอนดอร์ฟิน (Endorphin) สามารถจับกับโปรตีนบนผิวเซลล์ที่เรียกว่า ตัวจับฝิ่น (Opiate Receptors) และกระตุ้นให้ปมประสาทหลัง โดปามีนออกมามากขึ้นเมื่อเอนดอร์ฟินจับกับตัวจับฝิ่น จะมีผลต่อเนื่องไปยังเซลล์ประสาทให้หลังสารเคมี กาบา ออกมาน้อยลง สารเคมี กาบา นี้ เป็นตัวยับยั้งการหลังโดปามีน ดังนั้นผลของเอนดอร์ฟินจึงเสมือนกับกระตุ้นให้เซลล์ประสาทหลังโดปามีนออกมามากขึ้น

การใช้ยาบ้าในระยะสั้นจะกระตุ้น โดปามีนในสมองทำให้เพลิดเพลินใจ และมีความสุข เนื่องจากเมทแอมเฟตามีนออกฤทธิ์ต่อสมองส่วนควบคุมความพอใจ โดยกระตุ้นให้โดปามีนหลังออกจากปมประสาทมากขึ้น ดังภาพที่ 4 นอกจากนี้ยังมีฤทธิ์ทำลายถุงหุ้มโดปามีนในปมประสาท ทำให้มีโดปามีนหลังอยู่ในปมประสาทมากจนสามารถทำลายระบบประสาทด้วย

ภาพที่ 4 การกระตุ้นการหลังโดปามีนของเมทแอมเฟตามีน (ศูนย์วิจัยยาเสพติดสถาบันวิจัย
วิทยาศาสตร์การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552)

กล่าวโดยสรุปว่าสารที่จะทำให้เสพติดได้นั้นต้องถูกดูดซึมเข้าไปที่สมองได้ และเมื่อเข้าไปแล้วสามารถจับกับ โพรตีนตัวจับที่ผิวของเซลล์ประสาทได้และมีผลต่อเนื่องไป เปลี่ยนแปลงระบบการควบคุมปริมาณโดปามีนในสมองส่วนควบคุมความพอใจ ทำให้มีโดปามีนมากขึ้นและกระตุ้นเซลล์ประสาทบริเวณนั้นมากขึ้น จนเสียดุลของระดับโดปามีนเดิมไป เกิดสมดุลใหม่ที่ต้องใช้โดปามีนปริมาณสูงขึ้นๆมากระตุ้นเซลล์ประสาทจึงจะทำงานได้เป็นปกติ การเสพติดจึงนำไปสู่การพึ่งยา (สภาวะที่ร่างกายจะทำงานตามปกติเฉพาะเมื่อมียาอยู่ในร่างกาย ร่างกายจะเกิดการทำงานแปรปรวนเมื่อขาดยา เรียกว่าอาการถอนยา) และการดื้อยา (ภาวะที่ร่างกาย ไม่ตอบสนองต่อยาปริมาณเดิมที่เคยได้รับ ต้องเพิ่มปริมาณยามากขึ้นเพื่อให้ได้ผลของฤทธิ์ยา เท่าเดิม) ในที่สุด

การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

การติดยาเสพติดถือเป็นพฤติกรรมที่สังคมกำหนดว่าเป็นสิ่งที่เบี่ยงเบนของสังคม ผู้ติดยาเสพติดจึงถูกสังคมคิดตราว่าเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเช่นกัน และถูกสังคมกำหนดให้เลิกจากยาเสพติด โดยให้ไปเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานบำบัดต่างๆ ซึ่งแบ่งเป็น 2 แบบใหญ่ๆ ได้แก่ ระบบสมัครใจและระบบบังคับ ระบบสมัครใจเป็นการบำบัดรักษาที่ผู้ติดยาเสพติดมีความต้องการเลิกจากยาเสพติดและเต็มใจเข้ารับการบำบัดรักษา ซึ่งอาจได้รับแรงจูงใจจากสมาชิกในครอบครัว จากเพื่อนฝูง หรือตนเองที่มองเห็นถึงผลเสียของการติดยาเสพติดที่จะได้รับในอนาคต ส่วนระบบบังคับมักดำเนินการโดยกระบวนการควบคุมทางสังคม ที่มีกฎหมายออกมาบังคับใช้ให้ผู้ติดยาเสพติดไปเข้ารับการบำบัดรักษา โดยส่งไปบำบัดรักษาในสถานบำบัดต่างๆ เช่น สถาบันราชันุรักษ์ ของกระทรวงสาธารณสุข หรือ โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง ของกระทรวงกลาโหม ซึ่งการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดทั้งระบบสมัครใจและระบบบังคับนั้น สามารถแบ่งการบำบัดรักษาได้เป็น 2 ด้านคือ ด้านร่างกายและด้านจิตใจ ซึ่งวิธีการบำบัดรักษาในแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

1. การบำบัดรักษาทางด้านร่างกาย

การบำบัดรักษาทางร่างกาย เป็นการบำบัดรักษาที่มุ่งเน้นการใช้ยาเพื่อรักษาอาการ หรือผลข้างเคียงที่เกิดกับร่างกายเนื่องมาจากการใช้ยาเสพติด

2. การบำบัดรักษาทางด้านจิตใจ

การบำบัดรักษาทางด้านจิตใจ เป็นวิธีการบำบัดรักษาที่มุ่งเน้นฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้ติดยาเสพติดให้เข้มแข็งที่จะไม่กลับไปเสพยาเสพติดอีก ทั้งนี้เพราะการติดยาเสพติดมีผลต่อการคิดทางด้านจิตใจด้วย ที่ทำให้ผู้เสพยาเสพติดอยากเสพยาเสพติดอยู่ตลอดเวลา การบำบัดรักษาทางด้านจิตใจที่ช่วยทำให้ผู้เสพยาเสพติดมีสภาพจิตใจที่เข้มแข็งจึงเป็นการบำบัดรักษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในปัจจุบันการบำบัดรักษาทางด้านจิตใจมีหลายแบบ ดังนี้

2.1 จิตบำบัด (Psychotherapy) จิตบำบัดนับเป็นวิธีการบำบัดรักษาโดยนำหลักการทางจิตวิทยาใช้ในการบำบัดรักษาผู้ป่วยทางจิตเวช ปัจจุบันมีการนำจิตบำบัดมาใช้ในการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดด้วย เพราะว่าผู้ป่วยมักมีอาการทางจิตเกิดขึ้นเนื่องจากฤทธิ์ของยาแต่ละประเภท และสาเหตุของการติดยาเสพติดส่วนใหญ่มีกมาจากด้านจิตใจที่เกิดจากจิตใจที่อ่อนไหว และต้องการหนีปัญหาและความเป็นจริง เช่น ความกดดันทางอารมณ์ ปัญหาครอบครัว ปัญหาการเงิน ปัญหาส่วนตัว เป็นต้น ดังนั้นการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดจึงจำเป็นต้องอาศัยวิธีการทางจิตบำบัดเพื่อให้การฟื้นฟูสภาพจิตใจผู้ติดยาเสพติดให้มีจิตใจที่เข้มแข็งและสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องพึ่งยาเสพติดอีกต่อไปประเทศไทยได้นำวิธีการจิตบำบัดมาปรับใช้ในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดโดยการให้คำปรึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว วิธีการให้คำปรึกษาที่นำมาใช้ในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอย่างแพร่หลายในประเทศไทย ได้แก่

- 1) การให้คำปรึกษารายบุคคลเพื่อให้ผู้ติดยาเสพติดได้รู้จักตนเอง รู้จักแก้ไขปัญหาในทางที่ถูกต้อง อีกทั้งมีจิตใจที่เข้มแข็งและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้โดยไม่ต้องพึ่งยาเสพติด
- 2) การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม โดยอาศัยกระบวนการ ซึ่งบุคคลในกลุ่มที่ประกอบด้วยผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษาที่มีความต้องการตรงกันในการที่จะปรับปรุงตนเองในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือต้องการแก้ไขปัญหาปัญหาหนึ่งมาปรึกษาหารือร่วมกัน สำหรับปัญหาการติดยาเสพติดจำเป็นอย่างยิ่งที่บุคคลในกลุ่มจะต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและมีบรรยากาศที่อบอุ่น เพื่อให้สมาชิกสบายใจพร้อมที่จะพูดถึงปัญหาและให้ความร่วมมือในการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มจะช่วยเสริมสร้างให้บุคคลกล้าที่จะรับผิชอบอย่างตรงไปตรงมาในการแก้ปัญหของตน จะช่วยให้มีการพัฒนาตนเอง รู้จักปรับตัวและมีความพึงพอใจในวิถีชีวิตของตน และ
- 3) การให้คำปรึกษารอบครัว โดยให้บุคคลในครอบครัวของผู้ติดยาเสพติดทุกคนได้ร่วมปรึกษากัน โดยให้แต่ละคนบอกข้อบกพร่องและความต้องการของกันและกันอย่างเปิดเผย และให้ครอบครัวได้ใช้ศักยภาพในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อให้มีความเข้าใจกันมากขึ้น และมีความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่ติดยาเสพติดกับสมาชิกอื่นๆ ของครอบครัว อีกทั้งร่วมมือกันหาแนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติดให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

วิธีการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดแบบจิตบำบัด นับว่าเป็นวิธีการบำบัดรักษาที่มุ่งเน้นด้านจิตใจโดยตรง ซึ่งในปัจจุบันมีการนำวิธีแบบจิตบำบัดไปเป็นส่วนหนึ่งของการบำบัดรักษาด้านจิตใจแบบอื่นๆ ด้วย

2.2 ชุมชนบำบัด การบำบัดรักษาแบบชุมชนบำบัด (Therapeutic Community) มีการนำมาใช้ในประเทศไทยเป็นเวลากว่า 20 ปีแล้ว โดยมุ่งให้ผู้ติดยาเสพติดได้ฝึกพัฒนาตนด้วยการสร้างครอบครัวจำลองขนาดใหญ่ให้ผู้ติดยาเสพติดได้มีโอกาสปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและฝึกฝน

ตนเองในสถานที่ที่ปลอดภัยจากยาเสพติด และมีสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดความอบอุ่นชุมชนบำบัดจะเน้นการแก้ปัญหาด้านจิตใจเป็นสำคัญด้วยหลักการ 3 ประการ ได้แก่ 1) การเลียนแบบพฤติกรรมที่ดีด้วยความเชื่อว่าทุกคนสามารถเปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็นไปในทางที่ดีเมื่อได้เห็นว่ามีผู้ที่อยู่ในสภาพเดียวกันและเคยติดยาเสพติดมาก่อนสามารถทำได้ ก็จะเป็นแรงบันดาลใจให้มีความเข้มแข็งและก้าวสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง 2) การอยู่ร่วมกันเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกันที่จะสร้างความรัก ความผูกพัน ความห่วงใยให้เกิดขึ้น นำไปสู่การรักตนเองและรักผู้อื่น 3) การใช้อิทธิพลกลุ่มเพื่อเป็นแรงเสริมในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นไปในทางที่เหมาะสม โดยใช้กลุ่มเพื่อนเป็นผู้สร้างความเปลี่ยนแปลง ในการฟื้นฟูสมรรถภาพด้วย วิธีการชุมชนบำบัดนี้จะใช้งานเป็นกลไกในการเรียนรู้สังคม เพื่อสร้างพฤติกรรมใหม่ที่ดีและสร้างความรับผิดชอบ โดยจัดระบบสายการบังคับบัญชาเพื่อเป็นตัวชี้วัดความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของบุคคล เมื่อบุคคลเข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ในชุมชน ทุกคนจะต้องมีงาน มีหน้าที่ความรับผิดชอบ โดยเริ่มตั้งแต่งานที่ง่ายๆ ไม่ซับซ้อน เมื่อสามารถทำได้ตัวอย่างสม่ำเสมอ จึงจะสามารถเลื่อนลำดับขึ้นไปสู่งานที่มีความยากและซับซ้อนมากขึ้นในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ใช้การทำงานเป็นกลไกในการขับเคลื่อนนี้จะใช้การให้รางวัลและการลงโทษเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เครื่องมือที่ใช้ในการลงโทษมีระดับความรุนแรงต่างกันจากน้อยไปหามาก เช่น การสอน การเตือน การคาดโทษ เป็นต้น การลงโทษจะเป็นไปเพื่อหยุดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งก็ได้ผลเพียงชั่วคราวเท่านั้น ส่วนการที่จะให้บุคคลมีพฤติกรรมที่ถูกต้องอย่างถาวรนั้น การให้รางวัลจะเป็นแรงกระตุ้นในทางบวกให้ผลที่ดีกว่า เช่น การให้คำชมเชย การเลื่อนตำแหน่ง การอนุญาตให้โทรศัพท์ หรือกลับไปเยี่ยมบ้านได้ โดยเฉพาะการชมเชยนั้นถ้าเป็นการชมต่อหน้าคนกลุ่มใหญ่จะทำให้บุคคลเกิดความภาคภูมิใจและไม่กล้าที่จะทำผิดเพราะเกรงว่าผู้อื่นจะตำหนิได้ ในระยะแรกเมื่อบุคคลทำความดีใหม่จะมีการให้รางวัลทุกครั้ง เมื่อผ่านไปถึงระดับหนึ่งบุคคลจะเกิดความภาคภูมิใจในการทำความดีของตนเอง

2.3 การบำบัดรักษาแบบกาย จิต สังคมบำบัด เป็นรูปแบบที่มีการพัฒนามาจากการบำบัดรักษาผู้ติดสาร โทเคน ค่อมาได้นำมาใช้กับผู้ติดสารแอมเฟตามีน

ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่าการติดแอมเฟตามีนหรือยาบ้า เกิดจากปัจจัยทางด้านชีวภาพ ปัจจัยด้านจิตใจ และปัจจัยด้านสังคมสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการบำบัดรักษาจึงต้องดำเนินการให้ครอบคลุมทุกปัจจัย

แนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยา

ทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยมเน้นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้า (Stimulus) และ การตอบสนอง (Response) โดยอินทรีย์จะต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและ การตอบสนองอันนำไปสู่ ความสามารถในการแสดงพฤติกรรม คือการเรียนรู้นั่นเอง ผู้นำที่สำคัญของ กลุ่มนี้ คือ พาฟลอฟ (Ivan Pavlov) ธอร์น ไคค์ (Edward Thorndike) และ สกินเนอร์ (B.F.Skinner) ในที่นี้ขอนำเสนอทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเสพยาเสพติด 2 ทฤษฎีคือ

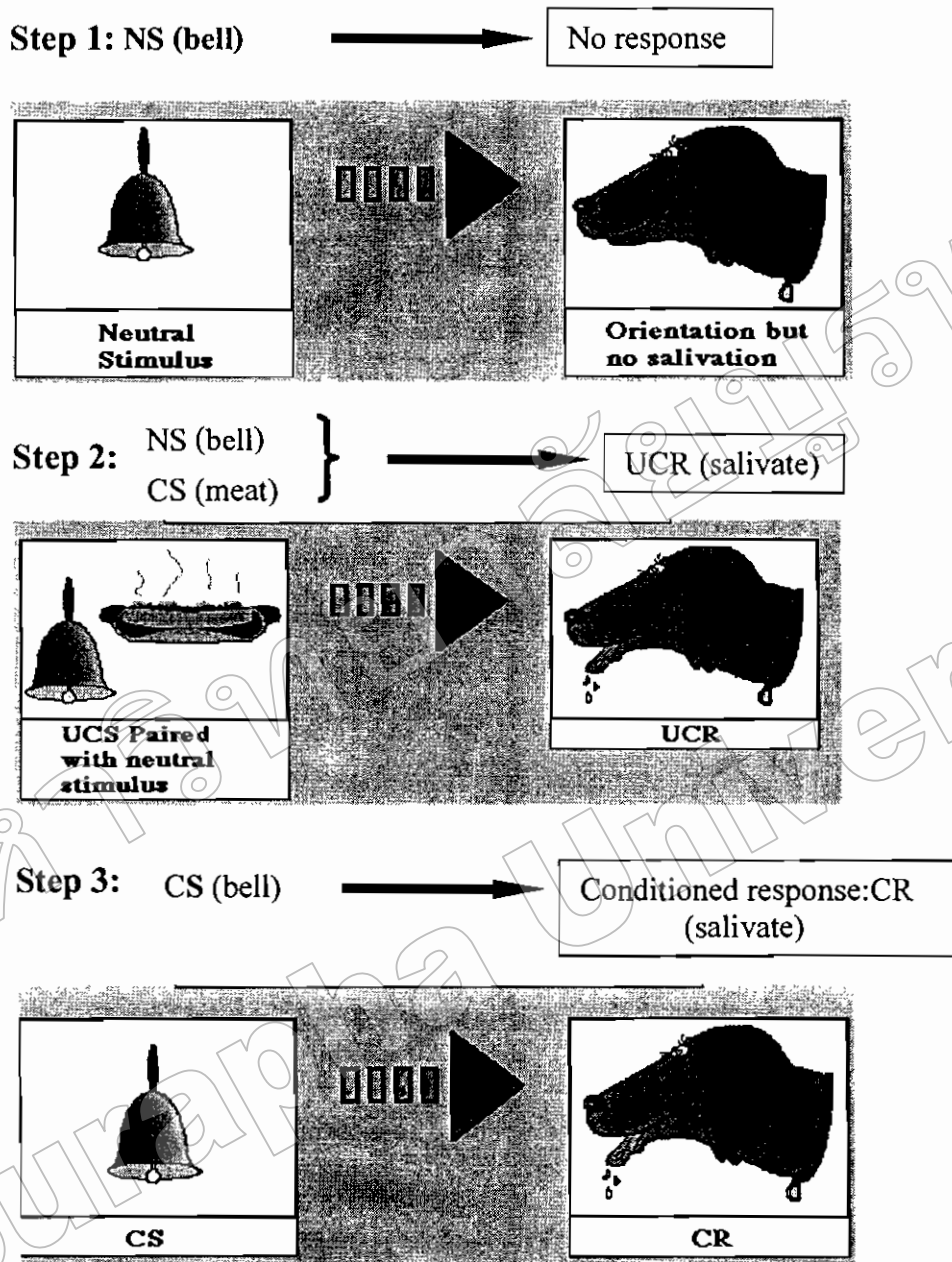
1. ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก (Classical Conditioning)

ผู้ที่ทำการศึกษาทดลองในเรื่องนี้ คือ พาฟลอฟ ซึ่งเป็นนักสรีรวิทยาชาวรัสเซีย เขาได้ทำการศึกษาดูการทดลองกับสุนัขให้ ยืนนิ่งอยู่ในที่ตรึงในห้องทดลอง ที่ข้างแก้มของสุนัขติดเครื่องมือวัดระดับการไหลของน้ำลาย การทดลองแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ (Ormrod, 2004, pp. 31-33)

ขั้นตอนที่ 1 ก่อนการวางเงื่อนไข (Before Conditioning) โดยการสั่นกระดิ่ง ซึ่งกระดิ่งถือเป็นสิ่งเร้าที่เป็นกลางเรียกว่า Neutral Stimulus (NS) พบว่า NS ไม่สามารถทำให้สุนัขมีน้ำลายไหลได้

ขั้นตอนที่ 2 ระหว่างการวางเงื่อนไข (During Conditioning) ขั้นตอนนี้จะให้ NS ก่อนแล้วตามด้วยกับผงเนื้อทันทีซึ่งผงเนื้อเป็นสิ่งเร้าที่ไม่ได้วางเงื่อนไขเรียกว่า Unconditioned stimulus (UCS) พบว่า NS และ UCS สามารถทำให้สุนัขมีน้ำลายไหลได้ การเกิดปฏิกิริยาตอบสนองของสุนัขนี้เรียกว่า Unconditioned Response (UCR) สืบเนื่องจากความอัตโนมัติของอินทรีย์เมื่อพบกับสิ่งเร้าที่ก่อให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนอง ปฏิกิริยาข้อมเกิดขึ้นเองโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 3 หลังการวางเงื่อนไข (After Conditioning) หลังจากการ ให้ NS และ UCS คู่กันหลายครั้ง พบว่าเมื่อสุนัขเห็น NS สุนัขจะมีน้ำลายไหล เนื่องจาก NS กลายเป็นสิ่งเร้าวางเงื่อนไขเรียกว่า Conditioned stimulus (CS) ที่สามารถกระตุ้นเร้าให้อินทรีย์เรียนรู้เกิดปฏิกิริยาการตอบสนองแบบวางเงื่อนไข Conditioned Response (CR) ซึ่งเห็นได้จากการมีน้ำลายไหลของสุนัขเมื่อเห็นหรือได้ยินเสียงกระดิ่ง (CS) ในการทดลองดังกล่าว ซึ่งสามารถสรุปได้ดังภาพที่ 5

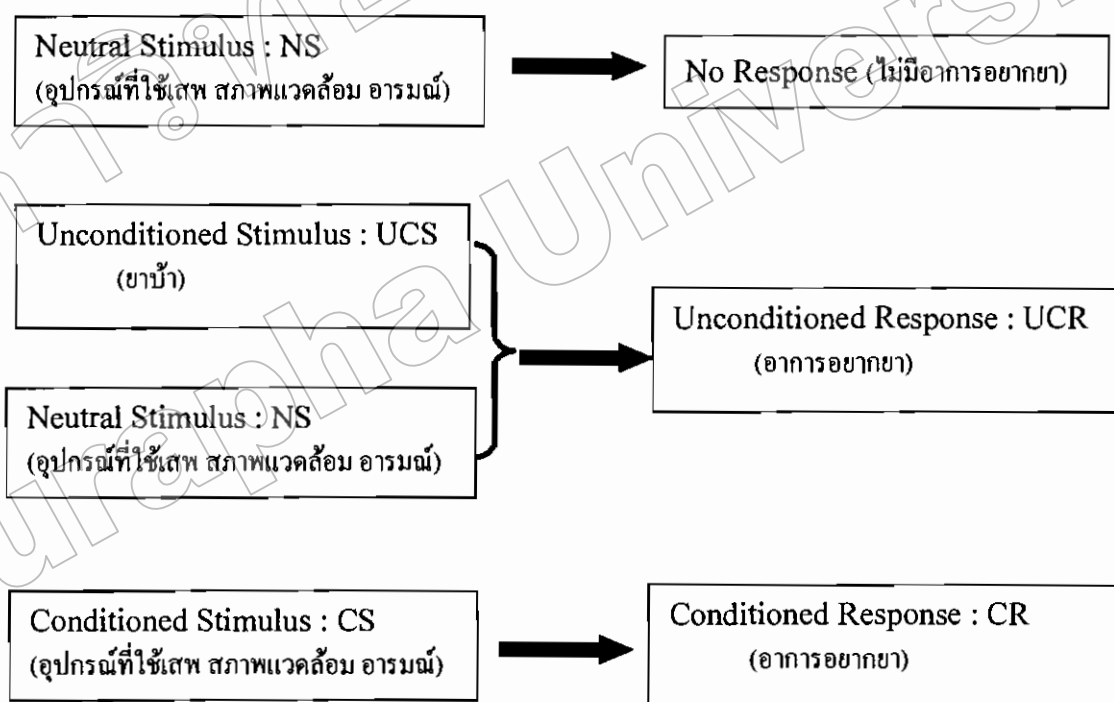

ภาพที่ 5 ขั้นตอนการวางเงื่อนไขแบบ Classical Conditioning (Huitt & Hummel, 1997)

อาจกล่าวได้ว่า การเรียนรู้แบบวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก คือ การตอบสนอง ที่เป็นโดยอัตโนมัติเมื่อนำ สิ่งเร้าใหม่มาควบคุมกับสิ่งเร้าเดิม เรียกว่า Respondent Behavior พฤติกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ได้ทั้งกับมนุษย์และสัตว์ จากการวิจัยของ Olson & Fazio (2001, pp. 413-417) ที่ศึกษาเจตคติของนักเรียน โดยให้นักเรียนนั่งที่คอมพิวเตอร์มีการดูโปเกมอนลักษณะต่างๆ

ให้ดู 3 ลักษณะด้วยกันซึ่งลักษณะแรกจะนำเสนอให้เห็นภาพคู่กับคำที่ให้ความหมายกับความรู้สึกในเชิงบวก เช่น “ดีเยี่ยม” ลักษณะที่สองนำเสนอเช่นเดียวกันแต่เป็นการให้ความรู้สึกเชิงลบ เช่น “น่ากลัว” และสุดท้ายเป็นลักษณะทั่วไปกับคำที่ให้ความรู้สึกธรรมดาๆ หลังจากนั้น ให้นักเรียนประเมินระดับของความชื่นชอบ การดูลักษณะต่างๆ พบว่า ลักษณะของการดูมีความสัมพันธ์สูงกับสิ่งกระตุ้นสนุกสนาน มิใช่การชื่นชอบโดยแท้ของตนเอง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเจตคติเชิงบวกไม่มีผลต่อการแสดงออกหากคนเหล่านั้นมีประสบการณ์อยู่ในกลุ่มคนที่ชื่นชอบสิ่งอื่นต่างจากตน

หากเทียบเคียงการใช้อย่างกับทฤษฎี Classical Conditioning สามารถอธิบายได้ว่า นอกจากตัวของยาบ้าเองที่เป็น UCS แล้วยังมี อุปกรณ์ที่ใช้เสพ สภาพแวดล้อม รวมถึงอารมณ์ได้สืบเนื่องจากการเรียนรู้ของสมองที่ทำการวางเงื่อนไข ให้เข้าใจเชื่อมโยงว่า NS คือ CS กล่าวคือ ทุกครั้งที่ NS (อุปกรณ์การเสพ สภาพแวดล้อม อารมณ์ความรู้สึกของผู้เสพ) จะตามด้วยการได้เสพยาบ้า ดังนั้นความคาดหวังจะได้เสพยาหรือความอยากยาจึงเกิดขึ้นอย่างอัตโนมัติ ดังภาพที่ 6

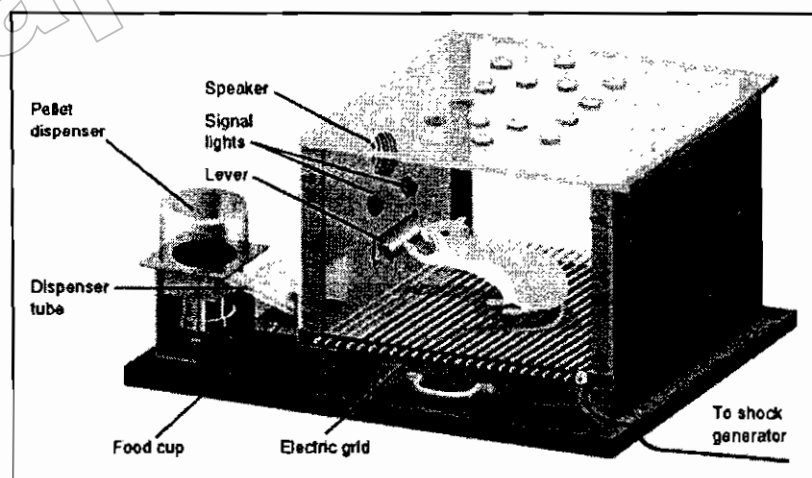

ภาพที่ 6 การวางเงื่อนไข Classical Conditioning ของการเสพยาบ้า

2. ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant Conditioning)

Burrhus Frederic Skinner หรือ BF Skinner เชื่อว่า แนวทางที่ดีที่สุดซึ่งจะทำให้เข้าใจถึงพฤติกรรมได้นั้นคือการเฝ้าสังเกต สาเหตุ การกระทำและผลของการกระทำ เขาเรียกแนวทางนี้ว่า “Operant Conditioning” แนวคิดทฤษฎีดังกล่าวของ BF Skinner ได้รับอิทธิพลจาก แนวคิดของ Ivan Pavlov และผลงานของ Edward Thorndike ซึ่งสังเกตพฤติกรรมของสัตว์ใน Puzzle Box จนสามารถสรุปได้เป็น “Law of Effect” กล่าวคือ ปฏิริยาตอบสนองต่อเงื่อนไขหรือสถานการณ์ที่พึงพอใจจะมีความเข้มแข็งซึ่งแนวโน้มการเกิดการกระทำนั้นซ้ำอีก และปฏิริยาตอบสนองจะอ่อนแรงลงในสถานการณ์ที่ไม่สะดวกสบายซึ่งความถี่ของการกระทำนั้นจะค่อย ๆ ลดลง และหายไปในที่สุด อย่างไรก็ตาม สำหรับแนวคิดของ BF Skinner แล้วเขาจะพูดถึงแต่เพียงปฏิริยาตอบสนองที่มีความเข้มแข็งหรือความเด่นชัดเท่านั้น

BF Skinner ได้สร้าง “Skinner Box” ขึ้นมาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือทำการทดลอง ตัวอย่างเช่น การทดลองเพื่อศึกษาพฤติกรรมของหนูโดยให้หนูอยู่ใน “Skinner Box” ซึ่งในกล่องจะมีถาดอาหาร และคานกลไก (Metal Bar หรือ Lever) คานนี้ จะเชื่อมต่อกับกรวยถาดอาหาร ในทางกลับกัน ปรับปรุงกล่องนี้ โดยเชื่อมต่อกานกลไกกับพื้นซึ่งสามารถปล่อยกระแสไฟฟ้ากระตุ้นหนูขาวได้ เปรียบกับการศึกษาผลของสิ่งที่ตามมาเชิงบวก (Positive Consequences) คืออาหาร หรือ สิ่งที่มาเชิงกดัน (Unpleasant Consequences) คือไฟฟ้ากระตุ้น สิ่งเหล่านี้เรียกว่าการเสริมแรง (Reinforcement) เมื่อหนูกดที่ Metal Bar ดังกล่าวจะมีอาหารออกมา ดังภาพที่ 7 ทำให้หนูกดที่ Bar ทุกครั้งเมื่อมันต้องการอาหาร เป็นต้น

ภาพที่ 7 การวางเงื่อนไข Operant Conditioning (simplypsychology, 2008)

ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่า พฤติกรรมของคนเรานั้นเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากการที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม โดยที่สภาพแวดล้อมมีปัจจัยอยู่ 2 ตัว ที่มีผลต่อพฤติกรรม ซึ่งได้แก่เงื่อนไข (Antecedents) และผลกรรม (Consequences)

เงื่อนไข คือเหตุการณ์หรือสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนการพฤติกรรม เป็นปัจจัยที่บอกให้คนเรารู้ว่า เราควรทำหรือไม่ควรทำพฤติกรรมที่เราต้องการจะทำหรือไม่ เช่น สัญญาไฟแดง บอกให้เรารู้ว่าเราควรหยุดรถแม้ว่าเราต้องการที่จะขับรถต่อไปก็ตาม หรือการที่เราเห็นคุณแม่อารมณ์ดี ก็จะเป็นสัญญาณให้รู้ว่าถ้าจะขอเงินพิเศษ คุณแม่ก็คงจะให้ เป็นต้น

ผลกรรม คือเหตุการณ์หรือสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นหลังการเกิดพฤติกรรม มีผลทำให้พฤติกรรมนั้นมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นบ่อย สม่าเสมอ หรือลดลง ยุติลง ในการอธิบายถึงกระบวนการเรียนรู้ Skinner แบ่งออกเป็น 3 ประเภทด้วยกันคือ

1.1 ตัวเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcer) คือผลกรรมที่ตามหลังพฤติกรรม แล้วทำให้พฤติกรรมนั้น เกิดบ่อยครั้งขึ้น หรือเกิดขึ้นสม่ำเสมอ กระบวนการที่ใช้ให้ผลกรรมแล้วทำให้พฤติกรรมเกิดบ่อยครั้งขึ้นนั้นเรียกว่า การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement)

1.2 ตัวลงโทษ (Punisher) คือผลกรรมที่ตามหลังพฤติกรรม แล้วทำให้พฤติกรรมนั้น ลดลงหรือยุติลง กระบวนการที่ให้ผลกรรมแล้วทำให้พฤติกรรมลดลงหรือยุตินั้นเรียกว่า การลงโทษ

1.3 การหยุดยั้ง (Extinction) คือการยุติการให้การเสริมแรง ต่อพฤติกรรมที่เคยได้รับการเสริมแรง กระบวนการดังกล่าวจะส่งผลทำให้พฤติกรรมนั้น ลดลงหรือยุติลงในเวลาต่อมา แต่ก่อนที่จะลดลง อาจเกิดมีการระเบิดของพฤติกรรมขึ้นได้ เช่น การที่เด็กไปที่ศูนย์การค้ากับแม่ และขอให้แม่ซื้อของให้ แม่ก็ซื้อให้แทบทุกครั้ง (แม่ให้การเสริมแรงทางบวกต่อพฤติกรรมการขอให้แม่ซื้อของให้) วันหนึ่งแม่ตัดสินใจไม่ซื้อให้เนื่องจากเห็นว่าไม่เหมาะสม แสดงว่าแม่กำลังใช้การหยุดยั้ง ผลจากการใช้การหยุดยั้งจะพบว่า เด็กจะขอด้วยเสียงอ้อนดังขึ้น และอาจจะเบิดถึงขั้นดิ้นกับพื้นได้ ซึ่งเราเห็นเหตุการณ์นี้ได้บ่อยๆในศูนย์การค้า แสดงว่าเด็กถูกการหยุดยั้งนั่นเอง

จาก ทฤษฎี การวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกที่กล่าวมาแล้วนั้น Pavlov (1927) เสนอว่า ประสิทธิภาพของ Conditioned Stimulus จะหายไปหากไม่มีการให้แรงเสริมโดยการจับคู่กับ Unconditioned Stimulus ซึ่งหมายถึงการใช้บางสิ่งประทับให้เห็นความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงระหว่าง Stimulants กับการตอบสนอง ซึ่งในปี ค.ศ. 1937 Skinner ได้เสนอการใช้แรงเสริมประทับลงในพฤติกรรมตอบสนอง (Instrumental Behavior) ซึ่งเขาเรียกว่า Operant Behavior

กลไกของสมองในการประทับความสัมพันธ์ดังกล่าวคือ กระบวนการเรียนรู้จากการจดจำ (Brain Mechanism of Learning & Memory Formation) ในการทดลองเกี่ยวกับการเรียนรู้

โดยตรงที่ Reward System หลายๆ ครั้งตามหลังด้วยพฤติกรรมบางอย่างของสัตว์ทดลองทันที จะทำให้เกิดพฤติกรรมเรียนรู้และความจำ (Consolidation of Memory) ดังนั้น Reinforcement จึงทำหน้าที่ทั้ง คงคุณสมบัติของ CS และ การคงอยู่ของพฤติกรรมการเรียนรู้แบบนิสัย (Habit-Learning) สำหรับพฤติกรรมการเสพยาบ้า นั้น สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎี Operant Conditioning ได้ ว่า พฤติกรรมการเสพยาบ้าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการเสพยาแล้วฤทธิ์ของยาจะทำให้รู้สึกมีความสุขซึ่งความรู้สึกเป็นสุข (Euphoria) ถือเป็น Reward กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการแสวงหาหายาบ้าและเสพยาบ้า (Incentive-Motivational Response) การที่พฤติกรรมยังคงดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่องหรือเพิ่มขึ้นเนื่องจาก Reward ทำหน้าที่เป็นแรงเสริมพฤติกรรม (Reinforcement)

แนวคิดและทฤษฎีทางสังคมวิทยา

ทฤษฎีความผูกพันทางสังคม

ความผูกพันทางสังคม (Social Bond) มีแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักเรียนหรือเยาวชนที่เป็นพฤติกรรมที่ผิดกฎระเบียบข้อบังคับและผิดไปจากบรรทัดฐานของสังคม การที่จะทำให้พวกเขาปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมได้จึงต้องมี การควบคุมทางสังคมที่อยู่เหนือปัจเจกบุคคลมาคอยยับยั้งมิให้บุคคลมีการต่อต้านบรรทัดฐานของสังคม ทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่เหมาะสมจะนำมาอธิบายพฤติกรรมนี้คือ ทฤษฎีการควบคุม (Control Theory) ทฤษฎีนี้เน้นไปที่ตัวควบคุมภายนอก (สังคม) และตัวควบคุมภายใน (จิตใจ) โดยอธิบายว่าตัวควบคุมเหล่านี้สามารถป้องกันพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคมได้อย่างไร ทฤษฎีควบคุมกล่าวถึงตัวแปรที่ดึงหรือยับยั้งมิให้คนกระทำความผิด โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ที่มีมุมมองตรงข้ามกัน คือ กลุ่มที่กล่าวถึงอิทธิพลของสังคมภายนอกกับกลุ่มที่กล่าวถึงอิทธิพลของความรู้สึกภายในจิตใจของคนว่ามีความผูกพันต่อสังคมมากน้อยเพียงไร ดังนั้นถ้าถามว่าทำไมคนจึงไม่ทำความผิด คำตอบของทฤษฎีที่เน้นการควบคุมจากสังคมภายนอกจะกล่าวถึง วิธีการควบคุมจากสถาบันต่างๆ (เช่น พ่อแม่, โรงเรียน, เพื่อนที่ประพฤติดี, ศาสนา) แต่ทฤษฎีที่เน้นการควบคุมภายในจิตใจจะมองไปที่ความรู้สึกของคนที่มีต่อสังคม โดยอธิบายว่า การที่บุคคลปฏิบัติตาม บรรทัดฐาน กฎเกณฑ์ ตลอดจนค่านิยมของสังคม เป็นเพราะพวกเขามีความผูกพัน (Bond) กับสังคม แต่ถ้าเมื่อใดความผูกพันของบุคคลที่มีต่อสังคม หรือความผูกพันที่มีต่อแบบแผนบรรทัดฐานที่สังคมยอมรับหมดลงหรืออ่อนลง บุคคลก็จะมีอิสระในการกระทำความผิด แม้ว่าจะไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นเสมอไปก็ตาม ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่าทุกคนมีธรรมชาติที่จะทำความผิดอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องอธิบายถึงแรงจูงใจในการกระทำความผิด ถ้าทุกคนมีอิสระเต็มที่ก็มักจะทำอะไรที่เห็นแก่ตัว หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่าทุกคนสามารถจะทำความผิดได้ถ้าไม่มีความผูกพันทางสังคม

Hirschi (1969, pp 17-19) ได้แบ่งความผูกพัน (Bonding) ออกเป็น 4 องค์ประกอบ ที่จะช่วยสร้างสายสัมพันธ์ทางสังคมที่เข้มแข็งและส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม ได้แก่ ความรู้สึกผูกพัน (Attachment) การผูกมัด (Commitment) ความเกี่ยวข้อง (Involvement) และความเชื่อ (Belief) 4 องค์ประกอบของความผูกพันนี้แยกกัน แต่มีความเกี่ยวข้องกันในลักษณะที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ถ้าองค์ประกอบใดอ่อนแอ องค์ประกอบอื่นๆ ก็จะอ่อนแอตามไปด้วย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความรู้สึกผูกพัน (Attachment) เป็นความรู้สึกผูกพันชั่วชีวิต ซึ่งมีลักษณะของการคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้อื่น หรือสังคมโดยส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตัวเอง เป็นขอบเขตที่บุคคลถูกผูกพันเข้ากับบรรทัดฐานทางสังคมของกลุ่มผ่านทางกระบวนการจัดเกลาทางสังคม บรรทัดฐานทางสังคมถูกซึมซับเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของบุคคล โดยเฉพาะขอบเขตหรือขนาดของความผูกพันทางอารมณ์ที่เด็กมีต่อผู้อื่น ที่เป็นบุคคลสำคัญ (Significant Others) ยิ่งเด็กมีความรู้สึกผูกพันต่อผู้อื่นมากเท่าใด เขาก็จะยิ่งห่างไกลจากการเป็นผู้กระทำผิด เด็กที่คิดถึงบรรทัดฐานและค่านิยมของสังคม เพราะเขาเคารพรักนับถือสมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนสนิทที่ประพฤติดี เขาจะอ่อนไหวต่อความคิดเห็นของคนอื่นและห่วงใยต่อชื่อเสียงของบุคคลเหล่านั้น เมื่อสมาชิกของสังคมเป็นหุ้นส่วนของบรรทัดฐานทางสังคมร่วมกัน การเบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานก็คือการกระทำที่ตรงข้ามกับความคาดหวังของคนอื่น ถ้าเด็กคนนั้นไม่ใส่ใจ (Care) ต่อความปรารถนาของคนอื่น เขาก็มีอิสระที่จะทำความผิด เด็กที่ไม่ค่อยคิดถึงปฏิกิริยาของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ก็มีอิสระที่จะเข้าไปผูกมัดกับการกระทำผิด แต่ในทางตรงข้าม เด็กที่มีความรู้สึกผูกพันอย่างแน่นแฟ้นกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง เขาจะรู้ว่าการกระทำผิดจะทำให้พ่อแม่ต้องอับอายขายหน้า และยุ่งยากลำบากเมื่อเขาใส่ใจ (Care) ต่อความคิดเห็นของพ่อแม่จึงพยายามหลีกเลี่ยงการกระทำผิด ความรู้สึกผูกพันต่อตัวแทนของการจัดเกลาทางสังคม ได้แก่ (พ่อแม่, ครู, เพื่อนที่ดี, โรงเรียน, ผู้นำทางศาสนา และสมาชิกอื่นของชุมชน) ตามแนวคิดของ Hirschi (1969, p. 123) สามารถใช้เป็นตัวทำนายการกระทำผิดของเด็กได้ เด็กที่มีอารมณ์ผูกพันอย่างแน่นแฟ้นกับพ่อแม่ (Attachment to Parents) มักจะรับเอาระบบค่านิยมของพ่อแม่มาเป็นของตน และมีน้อยมากที่จะทำอะไรที่จะเป็นการทำลายความสัมพันธ์นั้น Hirschi มองว่าวัยรุ่นที่มีความรู้สึกผูกพันกับบิดามารดามีโอกาสกระทำผิดน้อย เพราะใช้เวลาส่วนใหญ่กับบิดามารดา ซึ่งสิ่งนี้เป็นองค์ประกอบย่อยอันหนึ่งในการป้องกันการกระทำผิด แต่ขณะเดียวกัน ถ้าชีวิตครอบครัวไม่มีความสุข เด็กก็จะชอบออกนอกบ้าน ซึ่งอาจจะนำไปสู่การกระทำผิดได้ สำหรับความรู้สึกผูกพันกับโรงเรียน (Attachment to School) ก็มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดเช่นกัน หรือกล่าวได้ว่า ก่อนที่เด็กจะกระทำการที่ไม่ดีในโรงเรียนนั้น ความรู้สึกผูกพัน (Attachment) ความยึดมั่น (Commitment) และความเกี่ยวข้อง (Involvement) ของพวกเขาต่อ

กิจกรรมด้านการศึกษาได้ลดต่ำลง ทำให้เขาลดความสนใจต่อการศึกษาลง ดังนั้นจึงมีเสรีหรือถูกปลดปล่อยให้มีโอกาสกระทำผิดได้ ในงานวิจัยของ Hirschi (1969, 111) พบว่าเด็กวัยรุ่นที่ไม่ชอบโรงเรียน หรือปฏิเสธกฎเกณฑ์ของโรงเรียน มีแนวโน้มที่จะกระทำผิดได้ง่าย และพบว่าเด็กนักเรียนที่ไม่ค่อยสนใจต่อความคิดเห็นของครูที่เกี่ยวกับตัวเขา เด็กนักเรียนคนนั้นก็มีโอกาสกระทำผิดได้มากกว่า นอกจากนั้น เด็กที่มีคะแนนทางวิชาการต่ำก็มักจะกระทำผิด เพราะไม่มีความรู้สึกผูกพันกับโรงเรียน เด็กที่ทำกิจกรรมในโรงเรียนได้ไม่ดี มักจะไม่สามารถสร้างความรู้สึกผูกพันกับโรงเรียนหรือครูได้ การมีความรู้สึกผูกพันน้อยหมายความว่าเด็กก็จะรับเอากฎระเบียบและค่านิยมของโรงเรียนได้น้อย ดังนั้นพฤติกรรมที่เป็นปัญหาจึงเกิดขึ้นเมื่อความรู้สึกผูกพันของเด็กที่มีต่อตัวแทนที่สำคัญในการถ่ายทอดทางสังคม เช่น ครอบครัว วัด โรงเรียน ได้ถูกทำลายหรือแตกสลายลง

2. ความยึดมั่น (Commitment) หมายถึง การใคร่ครวญถึงผลได้ผลเสีย หรือความเสี่ยง ก่อนที่คนเราจะทำอะไรลงไป จะต้องมีการใคร่ครวญถึงผลได้ผลเสียของการกระทำดังกล่าว ถ้าผลได้น้อยกว่าผลเสียก็จะไม่กระทำ เช่น ถ้านักเรียนพิจารณาแล้วเห็นว่า ตนจะได้ประโยชน์จากการปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม เขาก็จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เหล่านั้นและจะไม่กระทำผิด หรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เพราะจะไปทำ ลายประโยชน์ที่ตนจะได้รับ เช่นนักเรียนต้องการเป็นที่ชื่นชอบและยอมรับของ พ่อแม่ ครู และเพื่อนที่ดีเขาก็จะพยายามปฏิบัติตัวเป็นคนดี และไม่ยอมให้ใครมาชักชวนให้กระทำความผิด เพราะจะทำให้เสียภาพพจน์ของเขาที่คนอื่นมีอยู่ นอกจากนั้นเด็กเหล่านี้ยังมีความคาดหวังที่จะได้รับความสำเร็จทางการศึกษาและอาชีพการงานในอนาคต ความมุ่งหวังที่จะได้รับความสำเร็จในอนาคต ทำให้เด็กเหล่านี้มีความรู้สึกผูกพันสูงกับกิจกรรมของทางโรงเรียน แนวโน้มที่เด็กเหล่านี้จะกระทำผิดก็ยิ่งต่ำลงจึงทำให้เกิดการปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมมาก แต่เด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ไม่มีความหวังที่จะประสบความสำเร็จในอนาคต จึงมองไม่เห็นประโยชน์ของการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์บรรทัดฐานของสังคม และนำไปสู่การไม่ชอบโรงเรียน ตลอดจนการปฏิเสธอำนาจการควบคุมของโรงเรียนและนำไปสู่การกระทำผิดในที่สุด

3. ความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่สังคมยอมรับ (Involvement) หมายถึงการหมกมุ่น ทุ่มเทเวลาและพลังงานให้หมดไปกับกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้านักเรียนทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องอยู่กับการทำความดีตามที่สังคมยอมรับ เขาก็จะไม่มีเวลาที่จะไปกระทำผิดได้เลย ดังนั้นจึงเป็นการลดโอกาสของการกระทำผิดได้ทางหนึ่ง Hirschi (1969, 187) พบว่า ถ้านักเรียนมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมในบ้าน โรงเรียน หรือชุมชน ทั้งที่เป็นวิชาการและไม่ใช่วิชาการมากเด็กเหล่านั้นมีแนวโน้มของการกระทำผิดต่ำ กล่าวคือกิจกรรมเหล่านี้มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการกระทำผิด ดังนั้นนโยบายของรัฐบาลที่สนับสนุนให้เด็กมีกิจกรรมหลังเลิกเรียนหรือส่งเสริมให้เด็กได้เล่นกีฬา

จึงมาจากความคิดนี้ เพราะการปล่อยให้เด็กมีเวลาว่างมากเกินไปก็อาจนำไปสู่พฤติกรรมที่เป็นปัญหาได้

4. ความเชื่อ (Belief) ทฤษฎีความผูกพันทางสังคมถือว่า บุคคลในสังคมมีความแตกต่างกันในเรื่องขนาดของความเชื่อที่มีต่อความถูกต้องชอบธรรมของกฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานของสังคม โดยบุคคลจะพิจารณาว่าเขาควรจะเชื่อฟังบรรทัดฐาน หรือค่านิยมของสังคมมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ การกระทำผิดมิได้มีผลมาจากความเชื่อที่ต้องการกระทำผิด แต่การกระทำผิดมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้น ถ้าบุคคลขาดความเชื่อต่อการห้ามกระทำผิด หรือกล่าวได้ว่า ยิ่งคนมีความเชื่อในบรรทัดฐานของสังคมน้อยลง ก็ยิ่งมีการกระทำผิดหรือละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคมมากขึ้น ดังนั้นการที่นักเรียนมีความเชื่อว่าคำสั่งสอนของครูและผู้ปกครองที่ห้ามไม่ให้ใช้สารเสพติดคือนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง นักเรียนก็จะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับสารเสพติด จึงทำให้การแพร่ระบาดของสารเสพติดลดน้อยลง

ความผูกพันทางสังคมทั้ง 4 ประการดังกล่าว (Attachment, Commitment, Involvement and Belief) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการกระทำผิด โดยแต่ละองค์ประกอบมีผลต่อการกระทำผิดอย่างเป็นอิสระต่อกัน แต่ขณะเดียวกันก็มีความสัมพันธ์ระหว่างกันในเชิงบวก เด็กวัยรุ่นที่มีปัญหา ก็เพราะเขาไม่มีความรู้สึกผูกพันกับผู้ปกครอง ครู และเพื่อนที่ดี หากเด็กวัยรุ่นนั้นมีความรู้สึกผูกพันกับบิดามารดา ครู และเพื่อนที่ดี ก็จะทำให้เขาอุทิศตัวเองให้กับการศึกษา และกระทำในสิ่งที่สังคมยอมรับทฤษฎีความผูกพันทางสังคม ของ Hirschi เป็นทฤษฎีที่ได้มีการนำมาใช้อย่างกว้างขวางในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับพฤติกรรมของนักเรียน ทฤษฎีความผูกพันทางสังคมเสนอแนะว่า ความผูกพันกับโรงเรียนจะช่วยยับยั้ง นักเรียนไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดการที่นักเรียนผูกมัดตนเองกับค่านิยมทางการศึกษา และการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกิจกรรมของโรงเรียนและมีความเชื่อว่าควรยอมรับกฎระเบียบของโรงเรียน จะเป็นเสมือนการปิดเขตล้อมรอบไว้ให้เด็กอยู่ในกฎระเบียบ จึงเป็นการจำกัดการเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่ไม่ใช่บรรทัดฐานของสังคม เช่นการใช้สารเสพติด เป็นต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีความผูกพันทางสังคม (Social Bond Theory) ของ Hirschi มาประยุกต์ใช้ในการอธิบายวิถีชีวิตของเยาวชนผู้เสพยาว่ามีสัมพันธ์ภาพต่อ ครอบครัว เป็นอย่างไร

แนวคิดการควบคุมทางสังคม

การควบคุมทางสังคม (Social Control) เป็นวิธีการและกระบวนการทั้งหมด ซึ่งกลุ่มหรือสังคมใช้ในการให้สมาชิกของสังคมปฏิบัติตามที่สังคมคาดหวัง (All the Means & Processes Where by a Group or a Society Secures Its Members Conformity to Its Expectation)

ซึ่งมีความจำเป็นต่อทุกสังคมหรือทุกสถาบันที่ต้องมีการควบคุมทางสังคมเพื่อรักษาไว้ซึ่งระเบียบทางสังคมให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบ กลไกการควบคุมทางสังคมนั้นมี 2 ประเภท คือ

1. การควบคุมทางสังคมภายใน คือการที่บุคคลยอมรับเอาบรรทัดฐานและค่านิยมของกลุ่มเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของตนสืบเนื่องจากกระบวนการกล่อมเกลาทางสังคม (Socialization) ที่สัมฤทธิ์ผลนั่นเอง และเมื่อบุคคลมีบรรทัดฐาน ค่านิยม ความเชื่อ ของสังคมอยู่ในตัวเขาจะปฏิบัติตามบรรทัดฐาน ค่านิยม ความเชื่อ นั้นๆ อย่างเป็นปกติวิสัย ไม่ว่าจะอยู่ต่อหน้าหรือลับหลัง เนื่องจากมีความรู้สึกว่าเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้อง มีเหตุผลหากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามก็จะรู้สึกไม่สบายใจ กังวลใจ หรือรู้สึกผิด ดังนั้น กฎเกณฑ์ของสังคมจึงกลายเป็นกฎเกณฑ์ของบุคคลที่นำมาควบคุมตนเองต่อไป

2. การควบคุมทางสังคมภายนอก คือแนวทางที่สมาชิกของกลุ่มหรือสังคมต้องการให้ปัจเจกบุคคลปฏิบัติตามทิศทางที่กำหนดไว้ และปัจเจกบุคคลต่อต้านการปฏิบัติตามทิศทางดังกล่าว กลุ่มคนหรือสังคมจึงพยายามหาทางหยุดยั้งการต่อต้านนั้น โดยการบังคับใช้ (Sanction) จำแนกเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 การบังคับใช้เชิงปฏิฐานหรือเชิงบวก (Positive Sanction) เป็นการบังคับใช้ที่ใช้การส่งเสริมให้ปัจเจกบุคคลกระทำต่อไป ซึ่งอาจใช้วิธีการที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ เช่น การยกย่องชมเชย การให้รางวัล การแสดงความยินดี การแสดงการยอมรับ เป็นต้น

2.2 การบังคับใช้เชิงนิเสธหรือเชิงลบ (Negative Sanction) เป็นการบังคับใช้เพื่อห้ามการกระทำหรือพฤติกรรมนั้นอีก วิธีการบังคับใช้มีทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการเช่นกัน เช่น การลงโทษ การตำหนิ ชูชบนิินทา การขับไล่ การตัดสิทธิ์ การคุมขัง การปรับ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการต่อต้านบรรทัดฐานของสังคมเกิดขึ้นได้ หากเขาได้รับแรงผลักดันให้กระทำพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น ความคับข้องใจ ความสิ้นหวัง ความรู้สึกไม่มีคุณค่าในตนเอง หากบุคคลมีความรู้สึกดังกล่าวมาก ก็มีแนวโน้มที่จะทำให้บุคคลมีการต่อต้านบรรทัดฐานของสังคมอย่างไรก็ตามบุคคลบางคนแม้อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน ก็อาจไม่มีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนเนื่องจากสามารถยับยั้งตนเองได้ การยับยั้งตนเองได้นั้นอาจมาจากภายในตนซึ่งเป็นคุณลักษณะทางจิตใจของบุคคล เช่น การควบคุมตนเองได้ดี การมองตัวเองในแง่ดี การรับรู้ความสามารถในตนเองสูง นอกจากนี้อาจมาจากอิทธิพลภายนอกที่แวดล้อม เช่น ครอบครัวกลุ่มเพื่อนที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลให้บรรลุเป้าหมายหรือความคาดหวังของแต่ละบุคคล หากการยับยั้งภายในและภายนอกของบุคคลมีความมั่นคงแข็งแรงแล้ว บุคคลเหล่านี้ก็จะประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมได้ (นิรนาท แสสนสา, 2543, หน้า 44-45)

แนวคิดการควบคุมทางสังคมนี้ สามารถนำมาอธิบายพฤติกรรมการเลิกเสพยาบ้าได้ว่า ขึ้นอยู่กับการยับยั้งจากภายในและภายนอกตนเอง การยับยั้งจากภายใน ได้แก่ การมุ่งอนาคตและควบคุมตน การรับรู้ความสามารถของตนเอง ความภาคภูมิใจในตนเอง ทักษะที่เห็นว่าการเสพยาเสพติดเป็นสิ่งที่ไม่ดี ส่วนการยับยั้งจากภายนอก เช่น ความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ดี ได้รับความรัก ความอบอุ่น ความห่วงใยของสมาชิกในครอบครัว ความสนใจจากชุมชนที่อยู่อาศัย หรือการส่งเสริมสนับสนุนจากสถานศึกษารวมถึงสถาบันบำบัดรักษาเสพติด ที่จัดกิจกรรม นอกจากนี้ยังรวมถึงการดำเนินกลไกเกี่ยวกับการควบคุมเชิงนิเสธที่ต้องนำมาใช้ตามบริบทที่เหมาะสมอีกด้วย เช่น การสร้างข้อตกลงระหว่างผู้เสพยากับ สถานศึกษา ชุมชน และครอบครัว ว่าจะได้รับการลงโทษหรือการปฏิบัติเพื่อตอบสนองพฤติกรรมการเสพยาบ้าของคนอย่างไร ซึ่งมีความสำคัญที่จะช่วยควบคุมให้ เขาชนเลิกหรือหยุดเสพยาได้เช่นกัน

ทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์

ทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) เป็นทฤษฎีการตีความที่มุ่งเน้นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม มีความสนใจ และการตีความและให้ความหมายที่บุคคลมีต่อสถานการณ์ต่างๆ โดยการใช้สัญลักษณ์ในการสื่อสารทั้งกับตนเองและบุคคลอื่นในสังคม แนวคิดนี้แต่ละบุคคลเป็นผู้ที่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในสถานการณ์ต่างๆ และสามารถเลือกปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองได้ บุคคลเป็นผู้ตีความและให้ความหมายสถานการณ์ต่างๆ ในมุมมองของตนเองและตกลงเลือกที่จะรับผลได้ผลเสียต่างๆ จากการกระทำด้วยตนเอง (Wallace & Wolf, 1995, p. 188) ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับความรู้ความเข้าใจของบุคคล ว่าบุคคลเป็นผู้สร้างความหมายและการกระทำด้วยตนเองโดยใช้สัญลักษณ์ที่เกิดขึ้นภายในใจของตน ด้วยการคิดทบทวนกลับไปกลับมากับตนเอง เรียกว่า “การปฏิสังสรรค์กับตนเอง” โดยยื่นลอยห่างออกจากตัวคนของตนเอง แล้วมองย้อนกลับเข้าไปในตนเองอีกครั้ง ในทัศนะของผู้อื่นที่มองสภาวะดังกล่าวทำให้ภาพที่บุคคลมีต่อตนเองเกิดขึ้นสองแบบ แบบแรกที่มีลักษณะเป็น “ฉัน” ซึ่งเป็นผู้กระทำ เป็นส่วนที่บุคคลผู้รับรู้ตีความและให้ความหมาย จึงเป็นฝ่ายเริ่มต้นที่ลงมือกระทำ ส่วนอีกสภาวะ “ฉัน” ที่เป็นผู้ถูกกระทำ (Me) เป็นส่วนของตนเองในฐานะถูกมองจากผู้อื่น “ฉัน” จะเป็นผู้ที่ผู้อื่นคิดคาดหวังและต้องการจะให้เป็น สภาวะนี้เรียกว่า “สวมบทบาท” ของผู้อื่น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เมื่อบุคคลอยู่ในสถานการณ์ต่างๆ ก็อาจแสดงความเห็นแก่ตัวหรือยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง หรือเรียกร้องต้องการให้ทุกสิ่งเป็นไปตามที่ตนคิดคาดหวังสภาวะนี้บุคคลกำลังเป็น “ฉัน” (I) ที่เป็นประธานผู้กระทำ ในขั้นตอนนี้แสดงว่าพัฒนาการทางสังคมของผู้นั้นยังไม่สมบูรณ์ แต่เมื่อเวลาผ่านไปหากบุคคลได้เรียนรู้ที่จะกำหนดตนเองให้คิดพูด กระทำ และจัดวางตนเองที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ ตามทัศนะของผู้อื่น ก็จะสามารถมองเข้าไปข้างในตนโดยใช้มุมมอง

ของคนอื่นได้ เมื่อนั้นจึงจะถือว่ามีการพัฒนาทางสังคมอย่างเต็มที่ในทัศนะของนักปฏิสังสรรค์
 สัญลักษณ์ บุคคลเป็นผู้เลือกที่จะกระทำมากกว่าเป็นผู้ถูกระทำ โดยบุคคลเป็นผู้คิดริเริ่มและลงมือ
 กระทำการต่างๆด้วยตนเอง โดยผ่านการปฏิสังสรรค์ กับตนเอง ที่เกิดจากการตีความหมายต่อ
 สถานการณ์ที่ตนเองประสบ ซึ่งจะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมต่างๆ ดังนั้นการที่บุคคลจะลงมือ
 กระทำการใดๆ บุคคลต้องปฏิสังสรรค์กับตนเองเพื่อตีความ และ ให้ความหมายแก่สิ่งต่างๆ
 ทบทวนพิจารณาว่าตนเองต้องการอะไร ตั้งเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ที่ตนเองต้องการจะกระทำ
 วางแผนการเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ทำความเข้าใจและตีความการกระทำของผู้อื่น คาดคะเน
 ถึงสถานการณ์ต่างๆที่จะเกิดขึ้นและตรวจสอบความเป็นไปได้หลายๆด้าน โดยหาจุดสำคัญที่
 ต้องการจะกระทำรวมทั้งคอยเตือนตนเองในการลงมือปฏิบัติตามที่ได้คิดใคร่ครวญไว้ในสภาวะที่
 บุคคลต้องการจะกระทำบางสิ่งบางอย่างที่ไม่ตรงตามความคาดหวัง หรือเกิดความขัดแย้งระหว่าง
 ความต้องการของตนกับบรรทัดฐานของสังคม บุคคลก็จะกำหนดวิธีการและคิดไตร่ตรองเพื่อที่จะ
 กระทำในสิ่งที่ตนต้องการกระทำ กระทบกระเทือน ต่อความอยู่รอดของตนเองในสังคมให้น้อย
 ที่สุด ที่อาจไปละเมิดบรรทัดฐานของสังคมที่เรียกว่า “เป็นผู้เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคม”
 และอาจได้รับโทษจากสังคม (นิรนาท แสนสา, 2543, หน้า 36) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้นำทฤษฎี
 ปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์มาเพื่อทำความเข้าใจกับวิถีชีวิตของเยาวชนผู้เสพยาบ้าเมื่อเข้าสู่กระบวนการ
 บำบัดรักษาว่าเป็นอย่างไร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

นิรนาท แสนสา (2543) ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเข้าสู่การใช้ยาบ้าของนักเรียนวัยรุ่น
 พบว่า กระบวนการเข้าสู่การใช้ยาบ้าของนักเรียนวัยรุ่นมีขั้นตอนชัดเจน 3 ขั้นตอนคือ 1) การใช้
 ยาบ้าครั้งแรก 2) การใช้ยาบ้าแบบเป็นบางครั้ง 3) การใช้ยาบ้าแบบเป็นประจำ ซึ่งแต่ละขั้นตอนมี
 เงื่อนไขการนำไปสู่การใช้ยาบ้า ดังนี้ บริบทเงื่อนไขที่ทำให้นักเรียนวัยรุ่นเข้าสู่การใช้ยาบ้าครั้งแรก
 ประกอบด้วย การขาดเอกภาพในการถ่ายทอดและบังคับใช้ระเบียบบรรทัดฐานทางสังคมว่าด้วย
 เรื่องยาบ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งความบกพร่องของเงื่อนไขทางสังคมใกล้ตัวนักเรียนเอื้อต่อการเข้าไป
 ใช้ยาบ้าครั้งแรก ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน ชุมชนละแวกบ้าน และการแพร่ระบาดของ
 ยาบ้า

สุภาพร ธนะชานันท์ (2548) ศึกษาวิจัย เรื่อง อิทธิพลของมาตรการป้องกันสิ่งเสพติดใน
 โรงเรียน และครอบครัวกับความผูกพันทางสังคม ที่มีต่อการป้องกันสิ่งเสพติดของนักเรียนระดับ
 มัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตกรุงเทพมหานคร พบว่า

ปัจจัยระดับ โรงเรียนและปัจจัยระดับนักเรียนมีอิทธิพลต่อเจตคติต่อสิ่งเสพติดและพฤติกรรม ป้องกันตนเองจากสิ่งเสพติดของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อเจตคติต่อสิ่งเสพติดของนักเรียน ประกอบด้วย ปัจจัยระดับนักเรียน ได้แก่ เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความภาคภูมิใจในตนเอง ความผูกพันกับครอบครัว ความผูกพันกับโรงเรียน ความเกี่ยวข้องกับ กิจกรรมที่สังคมยอมรับ และสัมพันธภาพของคนในครอบครัว ส่วนปัจจัยระดับโรงเรียนไม่มี อิทธิพลและปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมป้องกันตนเองจากสิ่งเสพติด ประกอบด้วย ปัจจัยระดับนักเรียน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความภาคภูมิใจในตนเอง ความผูกพันกับครอบครัว ความผูกพันกับโรงเรียน ความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่สังคมยอมรับ สัมพันธภาพของคนในครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครอง

ศักดิ์นา บุญเปี่ยม (2548) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงจิตลักษณะของผู้ติดยาบ้าในระหว่าง กระบวนการบำบัดตามแนวจิตบำบัดในระบบบังคับแบบผู้ป่วยใน ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ ในครอบครัวส่งผลทางอ้อมต่อทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเสพยาบ้า โดยมีการมุ่งอนาคตและควบคุมตน การรับรู้ความสามารถของตนเองในการเลิกเสพยาบ้า และความภาคภูมิใจในตนเองเป็นตัวแปร คั่นกลาง และ ความสัมพันธ์ในครอบครัวส่งผลทางอ้อมต่อทัศนคติต่อศูนย์บำบัด โดยมีการมุ่ง อนาคตและควบคุมตน เป็นตัวแปรคั่นกลางและพบว่าการเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ใน ครอบครัวมีแนวโน้มส่งผลต่อจิตลักษณะของกลุ่มผู้ป่วยที่อยู่บำบัดรักษาในระยะหลัง (3-4 เดือน) มากกว่ากลุ่มผู้ป่วยที่อยู่บำบัดรักษาในระยะแรก (0-2 เดือน) ผลการวิจัยได้แสดงถึงความสำคัญของ ความสัมพันธ์ในครอบครัวซึ่งอยู่ภายใต้องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของครอบครัวของรูปแบบการ บำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพเข้มข้นทางสายใหม่ที่มีต่อจิตลักษณะของผู้ป่วยที่ติดยาบ้า

นัยนา แก้วคง (2549) ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสพการณ์ของสตรีวัยรุ่นที่เสพยาแอมเฟตามีน ในกลุ่มสตรีวัยรุ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประสพการณ์ของสตรีวัยรุ่นที่เสพยาแอมเฟตามีน ตามมุมมองของสตรีวัยรุ่นเอง โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 11 ราย โดยดำเนินการ เก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ.2546 ถึง พฤษภาคม พ.ศ. 2547 ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า ประสพการณ์ของสตรี วัยรุ่นที่เสพยาแอมเฟตามีนมี 4 ประเด็นคือ 1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเริ่มเสพยาแอมเฟตามีน ได้แก่ ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยด้านกลุ่มเพื่อน 2) ปฏิกริยาจากการเสพยาแอมเฟตามีนที่มีผลต่อ ร่างกาย จิต และอารมณ์ 3) ผลกระทบจากการเสพยาแอมเฟตามีนต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม 4) การเข้ารับการบำบัดรักษา ประกอบด้วยเหตุผลที่เข้ารับการบำบัด ความต้องการการช่วยเหลือ และการวางแผนชีวิตหลังการบำบัด

ปฤษฎา ชนะวรราช (2549) ศึกษาวิจัยเรื่อง เทคโนโลยีแห่งตัวตนในการยุติการพึ่งพาเสพติด งาน โดยมีความประสงค์ที่จะเผยให้เห็นว่า การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดเท่าที่ผ่านมานั้น ได้สลายความเป็นตัวตนของผู้ติดยา คือ การปฏิบัติต่อผู้ติดยาที่เป็นเสมือนผู้ป่วย ไร้อำนาจในการกำกับตนเอง และไร้ตัวตน งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การยุติการพึ่งพาเสพติดได้ด้วยตนเองภายใต้สภาวะการเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ งานวิจัยนี้ใช้แนวคิดเทคโนโลยีแห่งตัวตนได้ให้ความสำคัญกับ “ตัวตน” ของผู้เสพยาในฐานะที่เป็นองค์ประธานของกระทำที่เชื่อว่า ผู้เสพยาสามารถยุติการเสพยาได้ด้วยการคิดและตัดสินใจก่อรูปขึ้นจากความต้องการที่จะยุติการเสพยา ด้วยการเริ่มต้นจากการรู้เท่าทันในตราประทับ ให้มีฐานะเป็นผู้ติดยาและเป็นผู้เบี่ยงเบน การศึกษานี้ชี้ชวนให้เห็นว่า พลังอำนาจในตัวตนของผู้เสพยาซึ่งเกิดจากความปรารถนาจากเบื้องลึกของจิตใจ คือจิตสำนึกอันเป็นพลังผลักดันให้ผู้ติดยาสามารถยุติการพึ่งพาได้ กระบวนการในการยุติการพึ่งพาเริ่มต้นจากการที่ผู้เสพได้ผ่านประสบการณ์ของการได้รับความรัก ความห่วงใย และความผูกพันกับคนใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว เพื่อนหรือเพื่อนร่วมงาน

งานวิจัยต่างประเทศ

Atkinson, Richard & Carlson (2001) ศึกษาอิทธิพลของเพื่อน ครอบครัว และโรงเรียนที่มีความสัมพันธ์ของการใช้สารเสพติดในวัยรุ่นที่ทำผิดกฎหมาย ผลการวิจัยพบว่า การขาดความผูกพันกับครอบครัวและ โรงเรียนนำไปสู่การคบกลุ่มเพื่อนที่มีความเบี่ยงเบนซึ่งนำไปสู่การใช้ยาเสพติด

Hussong (2002) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพแวดล้อมของวัยรุ่นที่ดื่มแอลกอฮอล์และใช้ยาเสพติด พบว่า การติดยามีความสัมพันธ์สูงกับการดื่มแอลกอฮอล์ในวัยเด็กที่โรงเรียน ผู้ที่ดื่มแอลกอฮอล์มักจะดื่มที่บ้านของตนเองและบ้านเพื่อนมากกว่าพวกที่ใช้ยาเสพติด สำหรับผู้ที่ใช้ยาเสพติดมักจะใช้นอกบ้านของตน เช่น บ้านเพื่อน งานเลี้ยง และที่โรงเรียน เป็นต้น

Hussong & Hicks. (2003). ได้ศึกษาผลกระทบและบริบทของกลุ่มเพื่อนผลกระทบต่อการใช้สารเสพติดในวัยรุ่น พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างชัดเจนระหว่างเพื่อนสนิทของวัยรุ่นที่ใช้สารเสพติด การมีปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนสนับสนุนสมมุติฐานว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผลกระทบกับการใช้สารเสพติดในวัยรุ่นขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม กับบริบทของเพื่อนที่เกี่ยวกับการกระตุ้นให้ใช้สารเสพติดและการมีภาวะซึมเศร้า

Adinoff (2004) ศึกษากระบวนการทางชีววิทยาของระบบประสาทในการได้รับความพึงพอใจจากการเสพยาและการติดยาเสพติด พบว่า ความคงอยู่ยาวนานของโคปามีนเป็นไปอย่างต่อเนื่องเมื่อเสพยาเสพติดเรื้อรัง ความทรงจำจะถูกฝังลงใน Amygdala ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกอยากเสพยาซ้ำๆ ในการหยุดยาสมองที่ติดยาเป็นตัวละครสำคัญที่ทำให้กลับไปเสพยาเสพติดอีกเมื่อถูกกระตุ้น

ด้วยสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ได้แก่ สิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเสพยาเสพติด อาการอยากยา หรือ ความเครียด ด้วยกระบวนการจดจำของสมองหรือระบบประสาท การกลับไปเสพยาซ้ำเกิดจากการขาดสมดุลของกระแสประสาทที่ควบคุมความคิดและการตัดสินใจ ซึ่งอยู่ในสมองส่วนออฟฟิโทฟรอนตอลคอร์เทกซ์ (Orbitofrontal Cortex)

Sumalee (2004) ศึกษาวิจัยเรื่อง ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แรงจูงใจในการบำบัดรักษา และการรับรู้ความสามารถแห่งตน สำหรับวัยรุ่นไทยที่หยุดเสพยาบ้า เป็นการศึกษาเชิงทดลอง กับกลุ่มวัยรุ่นอายุระหว่าง 12-21 ปี จำนวน 438 คน ที่เข้าค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในโรงเรียนวิวัฒน์พลเมืองของจังหวัดเชียงใหม่ เลข ขอนแก่น นครราชสีมา กรุงเทพฯ ปราจีนบุรี ชลบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการศึกษาพบว่า วัยรุ่นเข้าค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เนื่องจากการบังคับตามกฎหมาย และครอบครัว ผู้ใช้ยาบ้าส่วนใหญ่คิดว่า การเสพยาไม่มีปัญหาอะไรสำหรับพวกเขา การเข้าค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจึงทำไปเพื่อหลีกเลี่ยงความผิดตามกฎหมาย ในระยะแรกที่เข้าค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมพวกเขาจะอยู่ในขั้นตอนของ Stage of Change ที่เรียกว่าไม่สนใจหรือไม่ใส่ใจ (Pre Contemplation) ที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแต่เมื่ออยู่ในค่ายสักระยะหนึ่งจะอยู่ในขั้นที่สนใจลงมือปฏิบัติ มีแรงจูงใจในการรักษา และมีการรับรู้ความสามารถแห่งตนเพิ่มขึ้น จึงสรุปได้ว่าการเข้าค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมีผลทำให้วัยรุ่นหยุดเสพยาบ้าได้

Pardini, Loeber & Stouthamer-Loeber (2005) ได้ศึกษาเรื่องช่วงเวลาการพัฒนากการเมื่ออยู่กับบิดามารดาและเพื่อนที่มีผลต่อความเชื่อของวัยรุ่นชายเกี่ยวกับการทำผิดกฎหมาย พบว่า ความขัดแย้งของวัยรุ่นกับบิดามารดาสูง เป็นตัวทำนายการเปลี่ยนแปลงความเชื่อเกี่ยวกับการทำผิดกฎหมายในวัยรุ่นตอนต้น ในทางตรงข้ามการทำผิดของเพื่อนที่เพิ่มขึ้นมีความสัมพันธ์กับการยอมรับความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำผิดกฎหมายตั้งแต่วัยรุ่นตอนต้นถึงวัยรุ่นตอนกลางและความเปลี่ยนแปลงนี้สูงขึ้นในกลุ่มวัยรุ่นชายที่มีความขัดแย้งกับบิดามารดาหรือผู้ดูแลสูง ความอบอุ่นน้อยและขาดการสื่อสารที่เหมาะสม

Laursen (2005) ได้ศึกษาความขัดแย้งระหว่าง มารดาและวัยรุ่นในครอบครัวที่มีมารดาเพียงคนเดียว ครอบครัวผสมและครอบครัวที่มีบิดามารดาแท้จริง พบว่า มีความขัดแย้ง ในครอบครัวที่มีมารดาเพียงคนเดียวมากกว่าครอบครัวผสมและครอบครัวที่มีบิดามารดาแท้จริง

Galvan, A. et al (2006) ศึกษาพัฒนาการที่เร็วกว่าของสมองส่วน Accumbens เมื่อเทียบกับสมองส่วน Orbitofrontal Cortex อาจเป็นสาเหตุของพฤติกรรมเสี่ยงในวัยรุ่น โดยใช้ภาพถ่ายรังสีจากคลื่นแม่เหล็ก พบว่า ในสถานการณ์ที่ต้องจัดการกับรางวัลที่มีมูลค่า สมองส่วน Accumbens ของวัยรุ่นจะมีความทำงานมากเท่ากับสมองของผู้ใหญ่ ในขณะที่การทำงานของสมองส่วน Orbitofrontal Cortex มีความทำงานเท่ากับสมองของเด็ก

9/2/09
1

Hoffman (2006) ศึกษาโครงสร้างครอบครัว บริบทชุมชน และ พฤติกรรมที่เป็นปัญหา ของวัยรุ่น พบว่า วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวของ มารดาที่เพิ่งหย่าร้าง, มารดาและพ่ออนุธรรม มารดา หรือบิดาเพียงคนเดียว มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหามาก ไม่ว่าบริบทของชุมชนที่อยู่อาศัยจะเป็นอย่างไร ก็ตาม นอกจากนี้แล้ว วัยรุ่นที่อยู่ในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่ ยากจน, มีผู้หญิงเป็นหัวหน้าครอบครัว หรือ มีผู้ขายแรงงานจำนวนมาก พบว่า มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหามากเช่นกัน ไม่ว่าโครงสร้างของ ครอบครัวจะเป็นอย่างไร

Wissink , Dekovic & Meijer (2006) ได้ศึกษาพฤติกรรมการเลี้ยงดู ลักษณะของ สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดากับวัยรุ่นและบทบาทของวัยรุ่นในสี่เชื้อชาติ พบว่า ทุกเชื้อชาติ มีลักษณะการเลี้ยงดูแบบ ตามใจ เผด็จการ ควบคุมเข้มงวด ห่วงเหิน ลักษณะสัมพันธภาพดี พฤติกรรมผิดกฎหมายและความภาคภูมิใจในตนเอง อยู่ในระดับปานกลาง ลักษณะของ สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดากับวัยรุ่น โดยเฉพาะลักษณะเชิงลบของสัมพันธภาพมีความสัมพันธ์ กับบทบาทของวัยรุ่น มีความเชื่อมโยงระหว่างพฤติกรรมการเลี้ยงดูกับพฤติกรรมผิดกฎหมาย

Loukas & Roalson (2006) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมของครอบครัว ความพยายามในการ ควบคุมตนเอง และการปรับตัวระหว่างวัยรุ่นตอนต้นใน ยุโรป อเมริกา และ โรมัน พบว่า ความ พยายามควบคุมตนเองระดับต่ำและสัมพันธภาพในครอบครัวห่วงเหินเป็นตัวทำนายปัญหา พฤติกรรมใน 1 ปี ต่อมา ด้านที่มีปฏิสัมพันธ์กันคือด้านความพยายามในการควบคุมตนเอง ด้าน สัมพันธภาพของครอบครัวเชิงลบและด้านเชื้อชาติ เฉพาะในกลุ่มของวัยรุ่นยุโรป อเมริกา เท่านั้น ความพยายามในการควบคุมตนเองช่วยบรรเทาผลกระทบสัมพันธภาพของครอบครัวเชิงลบลง ระดับของความพยายามในการควบคุมตนเองที่สูงจะช่วยป้องกันวัยรุ่นในยุโรปและในอเมริกา ให้อยู่ได้ในครอบครัวที่มีลักษณะพิเศษ

Barnes, Hoffman, Welte, Farrell & Dintcheff (2006) ได้ศึกษาการใช้เวลาของวัยรุ่น ผลกระทบในเรื่องการใช้สารเสพติด พฤติกรรมผิดกฎหมายและพฤติกรรมทางเพศ พบว่า ตัวทำนาย สำคัญของวัยรุ่นพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของวัยรุ่น (การดื่มอย่างไม่ปลอดภัย การสูบบุหรี่ การเสพยา เสพติดที่ผิดกฎหมาย พฤติกรรมผิดกฎหมาย และ พฤติกรรมทางเพศ) คือการใช้เวลาอยู่กับ ครอบครัว ซึ่งการใช้เวลาอยู่กับครอบครัวช่วยเป็นปัจจัยป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาใน ขณะที่การใช้เวลาอยู่กับเพื่อนเป็นปัจจัยเสี่ยงสูงของพฤติกรรมที่เป็นปัญหาทั้ง 5 พฤติกรรมที่เป็น ปัญหาดังกล่าว

Miura, Fujiki, Shibata & Ishikawa (2006) ศึกษา ความซุกและข้อมูลโดยรวมของผู้ใช้ แอมเฟตามีน (ยาบ้า) ในวัยรุ่นที่สถานจำแนกลักษณะเยาวชน ของประเทศญี่ปุ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อ ทราบความซุกของผู้ใช้ยาและปัจจัยเสี่ยงของการใช้ยาบ้าในวัยรุ่นที่สถานจำแนกลักษณะเยาวชน

Nagoya จำนวน 1,362 คน ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มผู้ใช้น้ำและกลุ่มควบคุมตามประวัติ กลุ่มของผู้ใช้น้ำทำการวิเคราะห์ตาม เพศ อายุ จำนวนครั้งการเข้าอยู่ในสถานจำแนกลักษณะ ความรุนแรงตามประเภทของอาชญากรรม ประวัติการรักษาทางจิตเวช ประวัติครอบครัว (อาชญากรรม การใช้สารเสพติด และการติดสุรา) และการเริ่มต้นใช้ในทางที่ผิด โดย พ่อ-แม่ผู้ปกครอง ผลการศึกษาพบว่า ความชุกของการใช้น้ำมีร้อยละ 6.8 และการวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณพบปัจจัยที่มีผลต่อการใช้น้ำ คือ เพศ อายุ จำนวนครั้งการเข้าอยู่ในสถานจำแนกลักษณะ ความรุนแรง ประวัติการรักษาทางจิตเวช และประวัติการใช้น้ำของครอบครัว

Brass & Haggard (2007) ศึกษาเรื่องการกระทำหรือไม่กระทำเฉพาะกรณีสัญญาณประสาทในการการควบคุมกำกับตนเอง พบว่า การตัดสินใจกระทำหรือแสดงพฤติกรรมของมนุษย์มีความเกี่ยวข้องกับการทำงานแบบเชื่อมโยงของสมองส่วนหน้า กระบวนการตัดสินใจนี้ มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันเพราะการตัดสินใจนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมหรือไม่แสดงพฤติกรรมตามความคึกความตั้งใจ จากภาพเอกซเรย์สมองของผู้ร่วมวิจัย ด้วยคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า (Magnetic Resonance Imaging) แสดงให้เห็นว่า มีการทำงานอย่างหนักเฉพาะบริเวณสมองส่วนหน้าเท่านั้น เมื่อผู้ร่วมวิจัยวางแผนหรือตั้งใจจะทำกิจกรรมแล้วเจตนายกเลิกไม่ทำตามที่ตั้งใจไว้ เมื่อเปรียบเทียบกับภาพเอกซเรย์สมองผู้ร่วมวิจัยคนอื่นด้วยกัน แต่ได้ทำกิจกรรมตามที่ตั้งใจไว้ จากผลการทดลองนี้ชี้ให้เห็นว่าเครือข่ายสมองคนเราที่สนับสนุนความตั้งใจของการกระทำประกอบด้วยแบบแผนของการควบคุมกำกับ เพื่อยับยั้งหรือสนับสนุนให้ทำตามความตั้งใจหรือตามความต้องการของตนเอง

Elsheikh (2007) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการหยุดเสพยาจากผู้ใช้น้ำสารเสพติด พบว่า ร้อยละ 85 ของผู้ใช้น้ำสารเสพติดใช้การกวดขันบทสวดเป็นทักษะในหยุดเสพยาเสพติด ส่วนใหญ่ร้อยละ 60-90 เคยใช้น้ำสารเสพติดเพื่อการแก้ไขปัญหา การแสดงความรู้สึกดีขึ้น การให้อภัย และการหลีกเลี่ยง และความมั่นใจว่าไม่กลับไปใช้อีก ในส่วนของผู้ที่หยุดเสพยาได้ส่วนใหญ่ระบุว่า ร้อยละ 88 ของสังคมและสัมพันธภาพในครอบครัวทำให้ดีขึ้นหลังการบำบัดรักษา

439 Grosbras et al (2007) ศึกษาเรื่อง การทำงานของสมองเกี่ยวกับความอดทนต่อแรงกดดันของกลุ่มเพื่อนในวัยรุ่นตอนต้น เพื่อสำรวจความสัมพันธ์ของระบบประสาทระหว่างบุคคลที่มีความแตกต่างกันภายใต้ความน่าจะเป็นของความอดทนต่อแรงกดดันของกลุ่มเพื่อนในวัยรุ่นตอนต้น โดยใช้ภาพถ่ายรังสีจากคลื่นแม่เหล็ก (Magnetic Resonance Imaging) พบว่ามีการทำงานในสมองแตกต่างกันอย่างชัดเจนระหว่างเด็กอายุ 10 ปี กลุ่มที่มีความอดทนต่อแรงกดดันของกลุ่มเพื่อนกับกลุ่มที่มีความอดทนสูงต่อแรงกดดันของกลุ่มเพื่อน โดยมีการทำงานร่วมกันสูงในระบบประสาท

การรับรู้ที่จำเป็นของการกระทำและการตัดสินใจ ข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าความอดทนต่อแรงกดดันของกลุ่มเพื่อน ขึ้นอยู่กับการทำงานร่วมกันของระบบประสาท

Hair, Moore, Garrett, Ling & Cleveland (2008) ได้ศึกษาความต่อเนื่องที่สำคัญของลักษณะสัมพันธ์ภาพระหว่างบิดามารดากับวัยรุ่นในช่วงของวัยรุ่นตอนปลาย พบว่า สภาพแวดล้อมของลักษณะสัมพันธ์ภาพระหว่างบิดามารดากับวัยรุ่นตอนต้นมีการส่งผ่านต่อเนื่องไปถึงวัยรุ่นใหญ่ อิทธิพลของการอยู่กับบิดามารดาโดยสัมพันธ์ภาพที่ดีจะทำให้วัยรุ่นมีสุขภาพจิตดี มีพฤติกรรมเหลวไหลหรือผิดกฎหมายอยู่ในระดับต่ำ โดยทั้งหมดนี้เกิดขึ้นเป็นปกติของครอบครัว ที่บิดามารดาสนใจติดตาม สนับสนุนช่วยเหลือ และการควบคุมทางสังคมที่เหมาะสม

Berman, O'Neill, Fears, Bartzokis & London (2008) ศึกษาการเสพติดแอมเฟตามีนและความผิดปกติของโครงสร้างสมอง โดยศึกษาสมองของผู้เสพติดยาบ้าจากภาพถ่ายรังสีจากคลื่นแม่เหล็ก (Magnetic Resonance Imaging) 10 ราย เปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม พบว่าสมองของผู้เสพติดยาบ้ามีความผิดปกติของปริมาณเนื้อสมอง Cortical Gray Matter น้อยลง (บริเวณที่เกี่ยวข้องกับความคิด การตัดสินใจ) Striatum มีปริมาณเพิ่มขึ้น (ส่วนที่มีปลายประสาทซึ่งหลั่งสารสื่อประสาทจำพวก Monoamine)

Russell et al. (2008) ได้ทำการวิจัยเอกสารเพื่อจำแนกและวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงในการใช้ Methamphetamine (ยาบ้า) ของเยาวชน โดยใช้ฐานข้อมูลเอกสารตีพิมพ์หลังจากวันที่ 15 มีนาคม 2005 เป็นต้นไป ซึ่งได้มาจาก Website ที่เชื่อถือได้ มากกว่า 40 Website จากนั้นดำเนินการตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ ของเอกสารที่ได้มาตามเกณฑ์ทั่วไป เมื่อผ่านเกณฑ์ขั้นต้นแล้วจึงนำมาตรวจสอบซ้ำด้วยเกณฑ์ที่เฉพาะเจาะจงอีกครั้งหนึ่งก่อนนำสู่กระบวนการวิเคราะห์สังเคราะห์ ซึ่งจากการวิจัยพบว่า เยาวชนกลุ่มเสี่ยงมีปัจจัยที่สัมพันธ์กับการใช้ Methamphetamine คือ เยาวชนที่มีประวัติครอบครัวเกี่ยวกับอาชญากรรม ครอบครัวที่เคยใช้ยาเสพติด ครอบครัวที่ติดสุราและเคยได้รับการบำบัดทางจิต นอกจากนี้แล้วยังพบว่าเพศชายมีความสัมพันธ์กับการใช้ Methamphetamine อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อีกด้วย

Sherman, German, Sirirojn, Thompson, Aramrattana & Celentano (2008) ได้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพเรื่อง การเริ่มต้นใช้แอมเฟตามีน (ยาบ้า) ในเยาวชนไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเริ่มต้นใช้ยาบ้าในเยาวชน ทีมวิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเยาวชนที่อยู่ในเมืองเชียงใหม่และอำเภอรอบๆเมืองเชียงใหม่จำนวน 48 คน ได้จากการสุ่มผู้ที่มีเสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV แล้ว แนะนำไปสู่กลุ่มเพื่อนที่ใช้ยา และสมัครใจเข้าร่วมกระบวนการศึกษาวิจัยดังกล่าวผลจากการวิจัยพบว่า มีวัฒนธรรมย่อยเกิดขึ้นในกลุ่มผู้ใช้ยา ซึ่งร้อยละ 90 มีมุมมองต่อการใช้ยาในกลุ่มวัยรุ่นว่าเป็นเรื่องปกติ กลุ่มผู้เริ่มต้นใช้ยาบ้าอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ล้อมรอบด้วยยา ได้แก่ กลุ่มเพื่อนที่

ใช้ยา การได้มาและเข้าถึงยาเป็นเรื่องง่าย ทุกคนที่เริ่มใช้ยาถูกแนะนำโดยคนใกล้ชิด ซึ่งส่วนใหญ่คือเพื่อน และเหตุผลภายในที่ทำให้ต้องใช้ยาประกอบด้วย ความอยากหรือยากลอง ใช้เพื่อการลดน้ำหนัก ใช้เพื่อช่วยในการทำงานได้นานขึ้น และใช้เพื่อให้ลืมปัญหาชีวิต และการที่กลุ่มเพื่อนจำนวนมากใช้ยาการเริ่มต้นใช้ยาจึงเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

Durell, Kroutil, Crits-Christoph, Barchha & Van Brunt (2008) ศึกษาความชุกของการใช้เมทแอมเฟตามีนที่ไม่ใช่เพื่อการรักษาโรคของสหรัฐอเมริกา ในกลุ่มของคนที่มีอายุระหว่าง 18-49 ปี พบว่า ร้อยละ 8.63 เคยใช้เมทแอมเฟตามีน กลุ่มที่ใช้เมทแอมเฟตามีนมากที่สุดคือ ช่วงอายุ 18-25 ปี จากการทดสอบทางสถิติพบว่ากลุ่มอายุ 18-25 ปี มีความชุกมากกว่ากลุ่มอายุ 26-49 ปี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในช่วงเวลา 1 เดือน 1 ปี และ 3 ปี ก่อนที่จะเข้าร่วมการศึกษาวิจัย

De Goede, Branje & Meeus (2009) ได้ศึกษาเรื่องความเปลี่ยนแปลงพัฒนาการในมุมมองของวัยรุ่นด้านสัมพันธภาพกับบิดามารดา พบว่า การช่วยเหลือดูแลจากบิดามารดาลดลงตั้งแต่วัยรุ่นตอนต้นถึงวัยรุ่นตอนกลาง มีความขัดแย้งสูงเป็นครั้งคราวในวัยรุ่นตอนกลาง การเลี้ยงดูแบบเข้มงวดลดลงเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นตอนต้นถึงวัยรุ่นตอนกลาง

Van Doorn, Branje, Hox & Meeus (2009) ได้ศึกษา การเปลี่ยนแปลงภายในบุคคลในการรับรู้ความพึงพอใจสัมพันธภาพของวัยรุ่น กรณีศึกษา บทบาทของความขัดแย้งประจำวัน พบว่ามีความพึงพอใจน้อยเกี่ยวกับมารดา บิดาและเพื่อนสนิทในวันที่เกิดความขัดแย้ง โดยมากการรับรู้ความพึงพอใจสัมพันธภาพสูงสุดในวันที่ปราศจากความขัดแย้ง รองลงมาคือ วันที่เกิดความขัดแย้งแบบสร้างสรรค์ และต่ำที่สุดในวันที่เกิดความขัดแย้งแบบไม่สร้างสรรค์ อย่างไรก็ตามสัมพันธภาพของวัยรุ่นกับบิดา มารดา ความพึงพอใจหรือความขัดแย้งไม่มีผลต่อวันอื่นหรือวันหลังจากนั้น แต่ในกรณีสัมพันธภาพกับเพื่อน พบว่าความขัดแย้งแบบไม่สร้างสรรค์มีผลต่อการรับรู้ความพึงพอใจสัมพันธภาพ ในวันอื่นๆ หลังจากนั้น

Krohn, Hall & Lizotte. (2009) ได้ศึกษา การเปลี่ยนของครอบครัว การกระทำผิดในเวลาต่อมาและการเสพยาเสพติด พบว่า ความเปลี่ยนแปลงของชีวิตที่คิดเดิรียนั้นเป็นไปตามการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวท้ายที่สุดส่งผลกระทบต่อระดับการทำผิดกฎหมายของวัยรุ่นชาย อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวยังส่งเสริมให้มีการเสพยาเสพติดของวัยรุ่นชายโดยตรง

Arria et al. (2009) ได้ทำการศึกษาระยะยาวเรื่อง โอกาสการเข้าถึงยาและรูปแบบการใช้ยาของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา ศึกษาแก่นักเรียน 1,253 คน ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 1 และติดตามต่อเนื่องจนถึงชั้นปีที่ 2 (ปีการศึกษา 2004-2005) แบ่งตามประวัติการใช้ยาได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ใช้บ่อย (ใช้สารเสพติดประเภทกระตุ้นประสาททุกวันถึงสัปดาห์) กลุ่มเสี่ยงสูง (มีประวัติการใช้กัญชาแต่ไม่เคยใช้สารเสพติดประเภทกระตุ้นประสาท) และกลุ่มปกติ (ไม่ใช้สารเสพติด) ผล

การศึกษาพบว่า การเข้าถึง แอลกอฮอล์ บุหรี่ ยาเสพติดที่ผิดกฎหมายและเวชภัณฑ์ที่ไม่ใช่ยาตามแพทย์สั่งขึ้นเมื่อศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 2 โดยนักเรียน เกือบทุกคนทดลองดื่มแอลกอฮอล์และส่วนใหญ่เคยทดลองใช้กัญชาและบุหรี่ ครึ่งหนึ่งของนักเรียนเคยใช้สารกระตุ้นที่ไม่ใช่ยา ที่สำคัญคือยาเสพติดที่ผิดกฎหมายมีอยู่มากในกลุ่มนักเรียน มากกว่าร้อยละ 20 ที่เข้าถึง สารเสพติดประเภทหลอนประสาท ยาแก้ปวด ยาไอ และ โคเคน การใช้ครั้งแรกเริ่มเมื่อศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา สำหรับรูปแบบการใช้ยาพบว่าในกลุ่มของผู้ที่ไม่เคยมีประวัติการใช้ยาเสพติดมาก่อนเมื่ออยู่ชั้นปีที่ 2 มีนักเรียนบางส่วนเริ่มทดลองใช้ยาหรือสารเสพติดดังนี้ กัญชา สารกระตุ้น ยาแก้ปวดโคเคน สารเสพติดประเภทหลอนประสาท ยานอนหลับ สารระเหย ยาไอ ยาบ้า และเฮโรอีน ร้อยละ 12.8, 11.7, 6.5, 4.1, 3.1, 3.0, 1.3, 1.3, 0.7, และ ร้อยละ 0.2 ตามลำดับ แต่ในขณะเดียวกันในกลุ่มผู้มีประวัติการใช้ยาเสพติดเมื่ออยู่ชั้นปีที่ 2 พบว่าส่วนใหญ่หุดยาใช้ยาหรือสารเสพติด ซึ่งกลุ่มที่หุดยาใช้มากที่สุดคือ เฮโรอีน ยาบ้า และยาไอ โดยหุดยาเสพติด ร้อยละ 100, 89.1 และ ร้อยละ 69.9 ตามลำดับ

Tafa & Baiocco (2009) ศึกษาพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดและการทำหน้าที่ของครอบครัวในช่วงวัยรุ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาว่ามุมมองของวัยรุ่นและผู้ปกครองการเป็นอย่างไร ในการทำนายพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดจากลักษณะของครอบครัว โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 152 ครอบครัว เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของครอบครัวและแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด แล้วนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ step-wise ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของครอบครัวสามารถทำนายการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นได้ โดยวัยรุ่นจะคิดยาสูงเมื่อในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กันน้อยหรือขัดแย้งกันและความไม่สามารถในการปรับตัวได้ตามสถานการณ์ต่างๆ

จากงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วนั้นสรุปได้ว่า การใช้ยาเสพติดของแต่ละบุคคลมีความเกี่ยวข้องกับหลายปัจจัย (Multi Factors) ได้แก่ 1) ตัวของผู้ใช้ยาเสพติดเอง ซึ่งประกอบด้วยความรู้ อยากรอง ทักษะคิดคือยาเสพติดที่มองว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา รวมถึงเหตุผลอื่นที่ตัวผู้ใช้ยาเสพติดกล่าวอ้างถึง 2) สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ครอบครัว กลุ่มเพื่อน การเข้าถึงยาเสพติด และบริบทของชุมชนที่พักอาศัยหรือโรงเรียนที่ศึกษา 3) ตัวยาเสพติดที่มีการแพร่ระบาดสามารถแสวงหามาใช้ได้ง่าย และฤทธิ์ของตัวยาที่ทำให้ผู้ใช้สามารถ ลืมความทุกข์ ปัญหา คลอดจนช่วยในเรื่องของการทำกิจกรรมหรืองานต่างๆได้นานขึ้น สำหรับการหุดยาใช้สารเสพติดหรือการเข้าบำบัดรักษานั้น มีสาเหตุสืบเนื่องมาจาก ต้องการหลีกเลี่ยงความผิดจากกฎหมาย ถูกครอบครัวหรือโรงเรียนบังคับ หรือความต้องการหยุดยาของผู้ใช้ยาเสพติดเอง สำหรับการบำบัดรักษานั้นมีหลายแบบ เช่น การเข้าค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การดูแลอย่างใกล้ชิดรายบุคคล การเข้ารับการรักษแบบผู้ป่วยในของสถานพยาบาล เป็นต้น